

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра психології

На правах рукопису

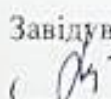
ЛИСЕНКО ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ, ЯКІ МАЮТЬ ВПЛИВ НА
ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ЖІНКОЮ В ШЛЮБІ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)
Освітня програма Психологія
(назва)
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього бакалавра
ступеня

Науковий керівник: д.
психологічних наук, проф.
 Самойлов О.Є.

РЕКОМЕНДОВАНО ДО
ЗАХИСТУ

Протокол № 10
засідання кафедри _____
від 15.01. _____ 2024р.

Завідувач кафедри
() Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (ПІБ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра психології
Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма 053 «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
психології
(назва кафедри)

(підпис)

Людмила ПРІСНЯКОВА

12.02.2024

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЛИСЕНКО ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА**

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи Соціально-психологічні аспекти, які мають вплив на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі
2. Науковий керівник д. психологічних наук, проф. Самойлов О.Є.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру 12.02.2024
4. Мета кваліфікаційної роботи є аналіз основних соціально-психологічних факторів, які визначають ефективність взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи

1. описати сім'ю як об'єкт соціально-психологічного дослідження;
2. розкрити сутність подружніх відносин та їх роль у функціонуванні сімейної системи;
3. проаналізувати соціально-психологічні чинники, що впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі;

4. описати програму та методи дослідження;
5. проаналізувати результати дослідження.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2023 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2023 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2023 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2024 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2024 р.	виконано

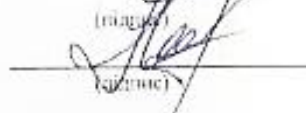
Науковий керівник

(підпис)

Олександр

САМОЙЛОВ

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО

Дата видавання завдання 16.09.2023

АНОТАЦІЯ

Сучасне суспільство стикається з різноманітними культурними та соціальними контекстами, що може призводити до різниці в очікуваннях та цінностях між чоловіком та жінкою. Стереотипи, пов'язані з ролями гендерів, можуть впливати на сприйняття ролей в сім'ї та взаєморозуміння. Проблеми економічного рівноправ'я можуть впливати на взаєморозуміння в парі, зокрема, коли обидва партнери працюють. Справедливий розподіл обов'язків та відповідальності може стати предметом конфліктів, які впливають на взаємовідносини.

Сучасні чоловіки та жінки дедалі більше прагнуть до самовизначення та розвитку особистості. Це може викликати напругу в стосунках, якщо обидва партнери мають різні цілі та амбіції, і якщо їх взаємні очікування не узгоджені. Недостатня комунікація та неефективне вирішення конфліктів можуть призвести до непорозумінь в парі. Розвиток ефективних навичок комунікації, включаючи емпатію та вміння слухати, може значно покращити якість взаєморозуміння.

В сучасному суспільстві змінюються традиційні уявлення про сім'ю та її функції. Розвиток нових форм сімей та розширення розуміння ролі кожного партнера в сімейному житті може впливати на взаєморозуміння в шлюбі. Індивідуальні особливості, такі як стиль прикріплення, рівень емоційного інтелекту, та особисті переконання, важливі для взаєморозуміння та гармонії в парі.

Узагальнюючи, розуміння соціально-психологічних аспектів взаємодії між чоловіком та жінкою в шлюбі допомагає адаптуватися до змін у сучасному суспільстві та сприяє побудові здорових та стійких стосунків. Активне вивчення цієї теми сприяє розвитку нових стратегій та підходів до створення щасливих та задовільних сімейних відносин.

Проблемна ситуація взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі може виникнути з ряду соціально-психологічних аспектів, які впливають на

їхні стосунки. У багатьох суспільствах існують певні стереотипи та очікування, пов'язані із статевими ролями. Наприклад, чоловікам може очікуватися, що вони будуть головними годувальниками родини, а жінкам – виконувати більшість обов'язків у домогосподарстві. Ці очікування можуть створювати конфлікти, якщо обидва партнери мають різні уявлення про свої ролі в шлюбі.

Індивіди з різних культур можуть мати різне розуміння того, яким повинен бути ідеальний шлюб та якими мають бути стосунки між чоловіком та жінкою. Культурні відмінності можуть створювати непорозуміння та викликати конфлікти. Різниця у стилі комунікації можуть призвести до непорозумінь між чоловіком та жінкою. Наприклад, чоловіки іноді можуть бути менш виразними у вираженні своїх емоцій, що може викликати в партнерки враження відсутності підтримки. Здатність ефективно спілкуватися та розуміти вирази емоцій грає важливу роль у збереженні гармонії в сімейних відносинах.

Проблеми, пов'язані із грошима, можуть стати джерелом конфліктів у шлюбі. Наприклад, розбіжності в управлінні фінансами, різні уявлення про економічну безпеку та розходження в фінансових цілях можуть призводити до непорозумінь та суперечок. Взаєморозуміння у сексуальних питаннях важливо для збереження балансу в інтимних відносинах. Різниця в сексуальних потребах, невірні уявлення про задоволення партнера можуть створювати конфлікти та невдоволення в шлюбі.

Народження дітей може значно змінити динаміку в сім'ї. Питання, пов'язані із поділом обов'язків у догляді за дітьми, можуть викликати конфлікти та проблеми взаєморозуміння. Вирішення цих проблем може вимагати від партнерів відкритості, взаєморозуміння, емпатії та готовності працювати над власними переконаннями та стереотипами. Консультування від фахівців, таких як психологи чи сімейні консультанти, також може бути корисним для вирішення цих проблем.

Об'єкт дослідження є: взаємодія та спілкування між партнерами, спрямовані на досягнення взаєморозуміння в рамках шлюбу.

Предмет дослідження є соціально-психологічні фактори, які впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі.

Метою дослідження є аналіз основних соціально-психологічних факторів, які визначають ефективність взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі.

Завдання дослідження:

описати сім'ю як об'єкт соціально-психологічного дослідження;

розкрити сутність подружніх відносин та їх роль у функціонуванні сімейної системи;

3. проаналізувати соціально-психологічні чинники, що впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі;

описати програму та методи дослідження;

5. проаналізувати результати дослідження.

Гіпотеза дослідження: факторами, що впливають на взаєморозуміння подружжя, є задоволеність шлюбом, сформованість та узгодженість сімейних цінностей, кохання та симпатія у взаєминах між подружжям.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні рекомендацій, щодо формування взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі

Методи дослідження відповідають предмету та завданням дослідження:

- опитувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)
- опитувальник «Рольові очікування партнерів у шлюбі» (РОП)
- опитувальник задоволеності шлюбом
- опитувальник «Шкала кохання та симпатії»
- статистичні методи – метод описової статистики (середнє арифметичне значення, стандартне відхилення); метод Стьюдента.

У дослідженні брали участь одружені чоловіки та жінки віком від 32 до 41 років у кількості 96 осіб м. Дніпра.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при формуванні навчальних дисциплін, які спрямовані на підготовку майбутніх партнерів до реалій подружнього життя

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані психологами у надаванні цільової допомоги парам, яка спрямована на підтримку психічного здоров'я та покращення взаємин між ними.

Апробація результатів роботи та публікації:

исенко І. В. Соціально-психологічні фактори, які впливають на взаємопорозуміння між чоловіком та жінкою у шлюбі // Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 груд. 2023 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С.

Структура роботи : бакалаврська робота складається з двох розділів, висновків, переліку посилань.

Modern society faces a variety of cultural and social contexts, which can lead to differences in expectations and values between men and women. Stereotypes related to gender roles can affect the perception of family roles and mutual understanding. Problems of economic equality can affect mutual understanding in a couple, in particular, when both partners work. The fair distribution of duties and responsibilities can become the subject of conflicts that affect relationships.

Modern men and women increasingly strive for self-determination and personal development. This can cause tension in the relationship if both partners have different goals and ambitions and if their mutual expectations are not aligned.

Insufficient communication and ineffective conflict resolution can lead to misunderstandings in a couple. Developing effective communication skills, including empathy and listening skills, can greatly improve the quality of mutual understanding. In modern society, traditional ideas about the family and its functions are changing. The development of new forms of families and the expansion of understanding of the role of each partner in family life can affect mutual understanding in marriage. Individual characteristics such as attachment style, level of emotional intelligence, and personal beliefs are important for mutual understanding and harmony in a couple.

Summarizing, understanding the socio-psychological aspects of the interaction between a man and a woman in marriage helps to adapt to changes in modern society and contributes to the construction of healthy and sustainable relationships. Active study of this topic contributes to the development of new strategies and approaches to creating happy and satisfying family relationships.

A problematic situation of mutual understanding between a man and a woman in marriage can arise from a number of socio-psychological aspects that affect their relationship. In many societies there are certain stereotypes and expectations associated with gender roles. For example, men may be expected to be the main breadwinner, while women may be expected to carry out most of the responsibilities in the household. These expectations can create conflict if both partners have different ideas about their roles in the marriage.

Individuals from different cultures may have different understandings of what an ideal marriage should be and what a relationship between a man and a woman should be. Cultural differences can create misunderstandings and cause conflicts. Differences in communication style can lead to misunderstandings between men and women. For example, men can sometimes be less expressive in expressing their emotions, which can give the impression of a lack of support to their partner. The ability to communicate effectively and understand emotional expressions plays an important role in maintaining harmony in family relationships.

Problems related to money can become a source of conflict in marriage. For example, differences in financial management, different perceptions of economic security, and differences in financial goals can lead to misunderstandings and disputes. Mutual understanding in sexual matters is important for maintaining

balance in intimate relationships. Differences in sexual needs, wrong ideas about partner satisfaction can create conflicts and dissatisfaction in marriage.

The birth of children can significantly change the dynamics in a family. Issues related to the division of responsibilities in caring for children can cause conflicts and problems of mutual understanding. Solving these problems may require partners to be open, understanding, empathetic and willing to work on their own beliefs and stereotypes. Counseling from professionals such as psychologists or family counselors can also be helpful in dealing with these issues.

The object of the research is: interaction and communication between partners aimed at achieving mutual understanding within the framework of marriage.

The subject of the study is socio-psychological factors that affect mutual understanding between a man and a woman in marriage.

The purpose of the study is to reveal the main socio-psychological factors that determine the effectiveness of mutual understanding between a man and a woman in marriage.

Objectives of the study:

1. describe the family as an object of socio-psychological research;
2. reveal the essence of marital relations and their role in the functioning of the family system;
3. to analyze the socio-psychological factors affecting mutual understanding between a man and a woman in marriage;
4. describe the research program and methods;
5. analyze the research results.

Research hypothesis: the factors affecting the mutual understanding of spouses are satisfaction with marriage, the formation and consistency of family values, love and sympathy in the relationship between spouses.

The scientific novelty of the study consists in the development of recommendations for the formation of mutual understanding between a man and a woman in marriage.

Research methods correspond to the subject and tasks of the research:

- REA questionnaire (understanding, emotional attraction, authority)
- questionnaire "Role expectations and harassment in marriage" (ROP)
- marriage satisfaction questionnaire
- questionnaire "Love and Sympathy Scale"
- statistical methods – method of descriptive statistics (arithmetic mean value, standard deviation); Student's method.

The theoretical significance of the study is that its results can be used in the formation of educational disciplines aimed at preparing future partners for the realities of married life. The practical significance of the study is that its results can be used by psychologists in providing targeted assistance to couples, which is aimed at maintaining mental health and improving relationships between them.

The structure of the work: the bachelor's work consists of two sections, conclusions, and a list of references.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ЖІНКОЮ В ШЛЮБІ

1.1 Сім'я як об'єкт соціально-психологічного дослідження

1.2 Подружні відносини та їх роль у функціонуванні сімейної системи

1.3 Соціально-психологічні чинники, що впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі

Висновки по розділу 1.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ЖІНКОЮ В ШЛЮБІ

2.1 Програма та методи дослідження

2.2. Результати дослідження

Висновки по розділу 2.

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

ВСТУП

Сучасне суспільство стикається з різноманітними культурними та соціальними контекстами, що може призводити до різниці в очікуваннях та цінностях між чоловіком та жінкою. Стереотипи, пов'язані з ролями гендерів, можуть впливати на сприйняття ролей в сім'ї та взаєморозуміння. Проблеми економічного рівноправ'я можуть впливати на взаєморозуміння в парі, зокрема, коли обидва партнери працюють. Справедливий розподіл обов'язків та відповідальності може стати предметом конфліктів, які впливають на взаємовідносини.

Сучасні чоловіки та жінки дедалі більше прагнуть до самовизначення та розвитку особистості. Це може викликати напругу в стосунках, якщо обидва партнери мають різні цілі та амбіції, і якщо їх взаємні очікування не узгоджені. Недостатня комунікація та неефективне вирішення конфліктів можуть призвести до непорозумінь в парі. Розвиток ефективних навичок комунікації, включаючи емпатію та вміння слухати, може значно покращити якість взаєморозуміння.

В сучасному суспільстві змінюються традиційні уявлення про сім'ю та її функції. Розвиток нових форм сімей та розширення розуміння ролі кожного партнера в сімейному житті може впливати на взаєморозуміння в шлюбі. Індивідуальні особливості, такі як стиль прикріплення, рівень емоційного інтелекту, та особисті переконання, важливі для взаєморозуміння та гармонії в парі.

Узагальнюючи, розуміння соціально-психологічних аспектів взаємодії між чоловіком та жінкою в шлюбі допомагає адаптуватися до змін у сучасному суспільстві та сприяє побудові здорових та стійких стосунків. Активне вивчення цієї теми сприяє розвитку нових стратегій та підходів до створення щасливих та задовільних сімейних відносин.

Проблемна ситуація взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі може виникнути з ряду соціально-психологічних аспектів, які впливають на їхні стосунки. У багатьох суспільствах існують певні стереотипи та

очікування, пов'язані із статевими ролями. Наприклад, чоловікам може очікуватися, що вони будуть головними годувальниками родини, а жінкам – виконувати більшість обов'язків у домогосподарстві. Ці очікування можуть створювати конфлікти, якщо обидва партнери мають різні уявлення про свої ролі в шлюбі.

Індивіди з різних культур можуть мати різне розуміння того, яким повинен бути ідеальний шлюб та якими мають бути стосунки між чоловіком та жінкою. Культурні відмінності можуть створювати непорозуміння та викликати конфлікти. Різниця у стилі комунікації можуть призвести до непорозумінь між чоловіком та жінкою. Наприклад, чоловіки іноді можуть бути менш виразними у вираженні своїх емоцій, що може викликати в партнерки враження відсутності підтримки. Здатність ефективно спілкуватися та розуміти вирази емоцій грає важливу роль у збереженні гармонії в сімейних відносинах.

Проблеми, пов'язані із грошима, можуть стати джерелом конфліктів у шлюбі. Наприклад, розбіжності в управлінні фінансами, різні уявлення про економічну безпеку та розходження в фінансових цілях можуть призводити до непорозумінь та суперечок. Взаєморозуміння у сексуальних питаннях важливо для збереження балансу в інтимних відносинах. Різниця в сексуальних потребах, невірні уявлення про задоволення партнера можуть створювати конфлікти та невдоволення в шлюбі.

Народження дітей може значно змінити динаміку в сім'ї. Питання, пов'язані із поділом обов'язків у догляді за дітьми, можуть викликати конфлікти та проблеми взаєморозуміння. Вирішення цих проблем може вимагати від партнерів відкритості, взаєморозуміння, емпатії та готовності працювати над власними переконаннями та стереотипами. Консультування від фахівців, таких як психологи чи сімейні консультанти, також може бути корисним для вирішення цих проблем.

Змістовними аспектами аналізу сім'ї у своїх дослідженнях займалися

Н

а

с

т

аналізували наступні науковці: С. Фройд [54], Дж. Вотсон [66], Ж. Піаже [63], Е. Еріксон) [50], А. Маслоу [61], Д. Басс) [48].

Об'єкт дослідження є: взаємодія та спілкування між партнерами, спрямовані на досягнення взаєморозуміння в рамках шлюбу.

Предмет дослідження є соціально-психологічні фактори, які впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі.

Метою дослідження є аналіз основних соціально-психологічних факторів, які визначають ефективність взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі.

Завдання дослідження:

описати сім'ю як об'єкт соціально-психологічного дослідження;

розкрити сутність подружніх відносин та їх роль у функціонуванні сімейної системи;

3. проаналізувати соціально-психологічні чинники, що впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі;

описати програму та методи дослідження;

5. проаналізувати результати дослідження.

Гіпотеза дослідження: факторами, що впливають на взаєморозуміння подружжя, є задоволеність шлюбом, сформованість та узгодженість сімейних цінностей, кохання та симпатія у взаєминах між подружжям.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні рекомендацій, щодо формування взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі

Методи дослідження відповідають предмету та завданням дослідження:

- опитувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність)
- опитувальник «Рольові очікування партнерів у шлюбі» (РОП)
- опитувальник задоволеності шлюбом
- опитувальник «Шкала кохання та симпатії»
- статистичні методи – метод описової статистики (середнє арифметичне значення, стандартне відхилення); метод Стьюдента.

У дослідженні брали участь одружені чоловіки та жінки віком від 32 до 41 років у кількості 96 осіб м. Дніпра.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при формуванні навчальних дисциплін, які спрямовані на підготовку майбутніх партнерів до реалій подружнього життя

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані психологами у надаванні цільової допомоги парам, яка спрямована на підтримку психічного здоров'я та покращення взаємин між ними.

Апробація результатів роботи та публікації:

исенко І. В. Соціально-психологічні фактори, які впливають на взаємопорозуміння між чоловіком та жінкою у шлюбі // Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 груд. 2023 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С.

Структура роботи : бакалаврська робота складається з двох розділів, висновків, переліку посилань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ЖІНКОЮ В ШЛЮБІ

ім'я як об'єкт соціально-психологічного дослідження

З психологічної точки зору, сім'я – це соціальна група, що складається з батьків (чи опікунів) та їхніх дітей, яка функціонує як система взаємодії та взаємовпливу. Сімейна система включає в себе не лише біологічні зв'язки, а й психологічні, емоційні та соціальні взаємодії між членами родини [3].

З психологічної точки зору, сім'я є середовищем формування особистості, в якому відбувається соціалізація, передача цінностей, виховання, а також розвиток емоційних та психологічних аспектів особистості членів сім'ї. Психологи вивчають динаміку взаємин у сім'ї, взаємодію ролей, вплив родинних факторів на психічне здоров'я та розвиток особистості.

Вивчення сімейної динаміки передбачає різні наукові підходи, кожен з яких надає унікальні погляди на цю тему. Серед найбільш значущих можна визначити наступні підходи на сутність сім'ї :

– с
и
с
т
е – п
м
д
н – е
й
д
п
р
д
к
н

. Він вніс внесок в розуміння сімейної динаміки через психодинамічне врахування емоцій та взаємодій між членами родини, акцентуючи увагу на ролі несвідомих чи прихованих психічних процесів;

— к

о

г

н — е

в

ф

и

ю

ц — е

п

й

н

и — емпіричний підхід акцентує увагу на дослідженнях та йгатистичних аналізах реальних сімейних відносин;

д — с

н

р

д

й Кожен з цих підходів вносить свій внесок у розуміння сімейних відносин з різних точок зору, враховуючи еволюційні, етологічні, емпіричні та структурно-функціональні аспекти.

р Ці різноманітні підходи допомагають зрозуміти складність сімейних відносин та їх вплив на психічне здоров'я та розвиток особистості.

д Системний підхід до сім'ї в психології розглядає сім'ю як складну систему взаємозв'язків та взаємодій між її членами. Основні ідеї цього підходу були

ф

д

б

р

н

1. сім'я як система. Сім'я розглядається як система, в якій зміни в одному члені можуть викликати реакції та зміни в інших членах системи. Це може включати зміни в ролях, взаємини, а також в емоційному та психічному стані кожного члена.

Сім'я, з точки зору системного підходу, розглядається як складна система взаємозв'язків, де члени взаємодіють та впливають один на одного. такий підхід базується на ідеї, що для розуміння функціонування системи необхідно досліджувати внутрішні та зовнішні взаємозв'язки, а також взаємодії між її складовими частинами.

Основні аспекти сім'ї як системи включають [29]:

- взаємодія та взаємозалежність: члени сім'ї взаємодіють один з одним і взаємозалежні. зміни в поведінці члена сім'ї можуть викликати реакції в інших, а це може створювати цикли взаємодій та взаємозалежності;
- кількісний та якісний аспекти: вивчення кількісних аспектів, таких як розмір сім'ї, та якісних аспектів, таких як структура, ролі і комунікація, дозволяє отримати повну картину системи;
- емоційна енергія: в системній сім'ї існує емоційна енергія, яка може бути позитивною чи негативною, вона передається через взаємодію членів сім'ї та впливає на загальний емоційний тон системи;
- динаміка та зміни в часі: сім'ї розвиваються та змінюються з часом, розуміння динаміки сімейних систем може допомогти в передбаченні та вирішенні викликів на різних етапах життя;
- структура та ролі: визначення структури сім'ї, ролей членів та їх взаємодій грає важливу роль у розумінні того, як функціонує система, зміни в структурі або ролях можуть впливати на усю систему;
- цілі та адаптація: сім'я має свої цілі та намагається адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх змін. Адаптація є ключовою властивістю сімейних систем.

Системний підхід допомагає враховувати всі ці аспекти, дозволяючи розуміти сім'ю як динамічну та взаємодіючу систему. аналізуючи

взаємозв'язки та вплив частин системи, психологи можуть надавати конкретну допомогу для вирішення проблем чи покращення взаємин у сім'ї [30].

1. емоційна система: емоції в сім'ї розглядаються як важливий елемент взаємодії. Індивіди взаємодіють емоційно, і це впливає на загальний емоційний тон сімейної системи.

Емоційна система, в рамках системного підходу до сімейної динаміки, визначається як важлива частина взаємодії та впливу в сім'ї. основні аспекти емоційної системи включають:

– емоційна взаємодія: емоції є ключовим елементом в сімейній системі, члени сім'ї взаємодіють емоційно, висловлюючи свої почуття та реагуючи на емоції інших членів, позитивна та негативна емоційна взаємодія може суттєво впливати на атмосферу в сім'ї;

– емоційний тон сім'ї: емоційний тон визначає загальний емоційний стан сімейної системи, він може бути позитивним, коли панує радість, любов та підтримка, або негативним, коли переважають конфлікти, напруга та незадоволення;

– емоційна регуляція: члени сім'ї взаємодіють емоційно, щоб регулювати власні емоції та емоції інших членів, наприклад, один член сім'ї може виражати підтримку або заспокоювати іншого члена, який переживає стрес;

– емоційне висловлення: спосіб, яким члени сім'ї висловлюють свої емоції, може впливати на загальний емоційний клімат в сім'ї. Важливо, щоб кожен член сім'ї відчував можливість виражати свої почуття в безпечному та підтримуючому середовищі;

– емоційна роль: кожен член сім'ї може виконувати певну емоційну роль в системі, яка визначає його внесок у загальний емоційний стан. Наприклад, один член може виступати як позитивний стабілізатор, тоді як інший може відігравати роль емоційної катастрофи;

– емоційні шаблони: сім'ї можуть розвивати емоційні шаблони, які встановлюють, які емоції є прийнятними чи неприйнятними в середині сім'ї. Ці шаблони можуть передаватися від покоління до покоління.

Розуміння емоційної системи в сім'ї дозволяє психологам та терапевтам працювати з сім'єю для покращення сприйняття та вираження емоцій, підтримки позитивного емоційного тону та розв'язання конфліктів, пов'язаних із сімейними відносинами.

2. диференціація та автономія: диференціація є здатністю індивіда відокремлювати свої емоції та індивідуальний розвиток від емоцій сім'ї. Чим вищий рівень диференціації, тим більше можливість особистого вибору та автономії.

Диференціація та автономія в системному підході до сім'ї:

– диференціація: диференціація в сімейній терапії визначається як здатність особи відокремлювати свої емоції, індивідуальний розвиток та власні цінності від емоцій та впливу родини. Особа з високим рівнем диференціації може відповідати на сімейні конфлікти з самосвідомістю, зберігаючи власну незалежність та відповідальність за власні емоції. це не означає відчуження від родини, але дозволяє особі зберігати свою індивідуальність навіть у ситуаціях сімейного тиску. Диференціація в родині може призвести до меншої емоційної взаємозалежності та сприяти більш здоровим взаєминам, адже кожен член сім'ї може виражати свої власні потреби та переконання без великої або агресивної реакції на зміни в інших;

– автономія в сімейному контексті стосується здатності кожного члена сім'ї виражати свої потреби, здобувати незалежність та відповідальності за своє життя. Автономний член сім'ї може встановлювати особисті та професійні мети, взяти на себе відповідальність за власні рішення та бути відкритим до взаємодії з іншими членами сім'ї, не втрачаючи свою індивідуальність. Автономні члени сім'ї можуть взаємодіяти між собою більш конструктивно, сприяючи відкритості та підтримці. автономія дозволяє

кожному членові сім'ї внести свій внесок у функціонування родини, не піддаваючись надмірному впливу чи контролю від інших.

Інтеграція диференціації та автономії у сімейній системі сприяє створенню гармонійного середовища, де кожен член сім'ї може розвиватися і виражати себе, а одночасно підтримувати здоровий баланс у взаємодії та підтримці інших членів сім'ї.

3. контекстуалізація: враховує вплив зовнішніх факторів, таких як культурні, соціальні та економічні умови, на сімейну систему. Контекстуальність ставить акцент на розуміння сімейного функціонування в контексті зовнішніх умов та факторів. Розуміння сімейних відносин не може бути вичерпною без врахування культурних, соціальних, економічних та інших контекстуальних чинників:

- культурний контекст: передбачає врахування культурних особливостей та цінностей, які впливають на сімейну систему. це може включати етнічні та релігійні відмінності, які визначають певні ролі, обов'язки та очікування від членів сім'ї;

- соціальний контекст: враховується соціальне середовище, в якому функціонує сім'я. зміни в соціальних нормах, ролях гендерів, економічному стані, політиці можуть впливати на сімейне життя;

- економічний контекст [6]: передбачає вплив економічних умов та фінансового стану на динаміку сімейної системи, фінансові стреси або, навпаки, стабільність можуть впливати на взаємини та функціонування сім'ї;

- історичний контекст: передбачає врахування важливих подій, які відбулися в минулому чи мають важливий вплив на сімейну динаміку. Історія родини може формувати її ставлення, переконання та сприйняття сімейних ситуацій;

- екологічний контекст: передбачає взаємодію сім'ї з природним та фізичним середовищем, вплив місця проживання, доступу до природних ресурсів, екологічної обстановки на рівень стресу та здоров'я сім'ї;

– політичний контекст: враховує вплив політичних реалій та дій на сімейні відносини. зміни у законодавстві, політиці суспільства можуть впливати на права та обов'язки членів сім'ї.

Розуміння цих контекстуальних факторів допомагає терапевтам та дослідникам глибше розуміти сімейні динаміки, визначати важливі впливи та сприяти більш ефективним стратегіям інтервенцій у роботі з сім'єю.

В цьому аспекті важливим є визначення циклів та етапів розвитку сім'ї. Сімейні системи проймають різні етапи розвитку, і кожен етап може включати свої унікальні виклики та завдання.

Цикли та етапи розвитку сімейної системи є важливим аспектом системного підходу до вивчення сімей. ця концепція вказує на те, що сім'ї проходять через певні фази або етапи впродовж часу, кожен з яких має свої характеристики та виклики. До основних етапів розвитку сім'ї відносяться [21]:

1. етап молодшого подружжя:
 - характеристики: початок сімейного життя, коли пара вперше стає батьками;
 - виклики: адаптація до нового статусу, утримання балансу між кар'єрою та сім'єю, визначення нових ролей;
2. етап розвитку дітей молодшого віку:
 - характеристики: поява дітей та їх виховання від народження до підліткового віку;
 - виклики: збереження стабільності в сім'ї, вирішення питань виховання та навчання, зміна взаємин між батьками та дітьми;
3. етап підліткового періоду:
 - характеристики: підлітки розвивають свою ідентичність, виходять на новий рівень автономії;
 - виклики: зміна взаємин з дітьми, підтримка їхнього самостійного розвитку, вирішення конфліктів;

4. етап виходу дітей з родини (синдром порожнього гнізда):
 - характеристики: діти покидають родинний дім для навчання чи самостійного життя;
 - виклики: зміни в сімейній динаміці, пошук нового сенсу життя для батьків, встановлення нового балансу;
5. етап середнього віку сім'ї:
 - характеристики: сім'я переживає стабільний період після того, як діти стали незалежними;
 - виклики: збереження близькості між партнерами, оновлення особистих та сімейних цілей;
6. етап старшого віку:
 - характеристики: сім'я стикається з питаннями старості, можливою втратою партнера;
 - виклики: забезпечення власного та партнерської добробуту, розвиток нових ролей у старості, підготовка до втрати партнера.

Ці етапи розвитку сім'ї є загальними та можуть варіюватися для кожної сім'ї. Розуміння цих етапів дозволяє сім'ям та фахівцям у галузі психології розуміти та ефективно вирішувати виклики, що виникають на різних етапах їхнього розвитку.

4. важливість кордонів та комунікації: встановлення чітких меж між членами сім'ї та ефективна комунікація важливі для забезпечення здорового функціонування сімейної системи.

Важливість границь та комунікації в системному підході до сім'ї визначається їхньою ключовою роллю у забезпеченні здорового та ефективного функціонування сімейної системи. До них відносяться:

- межі в сім'ї: вони визначають простір між членами сім'ї та позначають, де закінчуються кордони особи одного члена та починаються кордони іншої. Межі можуть бути фізичними, емоційними, або іншого роду.

Якщо кордони сім'ї є нечіткими або порушеними, може виникнути перехід інформації, відповідальності та емоцій між членами сім'ї. це може призвести до конфліктів та дисфункціональності в системі.

– комунікація в сім'ї [38]. Комунікація - це обмін інформацією, емоціями та потребами між членами сім'ї. комунікація може бути вербальною (словесною) та невербальною (тілесною, мімікою). Ефективна комунікація в сім'ї сприяє зрозумінню та підтримці. навпаки, невірна або недостатня комунікація може викликати непорозуміння, конфлікти та відчуття відділеності.

Межі визначають, як інформація та емоції циркулюють між членами сім'ї, а комунікація слугує засобом цього переходу. Збалансовані та чіткі межі полегшують здоровий обмін інформацією через ефективну комунікацію.

– вплив на психічне здоров'я: сильні та здорові межі разом із відкритою та емпатичною комунікацією сприяють психічному здоров'ю членів сім'ї, навпаки, невизначені межі та неефективна комунікація можуть викликати стрес, тривогу та конфлікти;

– управління конфліктами [12]: чіткі межі та відкрита комунікація допомагають ефективно вирішувати конфлікти. вони дозволяють членам сім'ї висловлювати свої потреби та розвивати стратегії вирішення конфліктів.

Загалом, встановлення чітких меж та практика ефективної комунікації в сім'ї є важливими елементами для забезпечення здорового та функціонального функціонування сімейної системи. ці аспекти сприяють покращенню взаєморозуміння, підтримці та уникненню конфліктів.

Системний підхід допомагає розуміти взаємодію в сім'ї, фокусуючись на її структурі, взаємозв'язках та динаміці. Розглядаючи сім'ю як систему, можна краще зрозуміти, які чинники впливають на її функціонування та як зміни в одній частині можуть відобразитися на інших.

Психологічні характеристики гармонійних та дисфункціональних сімей можна розглядати з різних аспектів. важливо враховувати, що сімейні

відносини є складними, і багато аспектів можуть взаємодіяти. До основних характеристик гармонійних сімей можна віднести [29]:

- взаємна повага і підтримка: члени сім'ї взаємно поважають і підтримують один одного. здатність приймати та визнавати індивідуальність кожного члена є ключовою;
- відкрита та ефективна комунікація: сім'я володіє навичками відкритої та ефективної комунікації, вміє вислуховувати, висловлювати свої почуття та думки, а також конструктивно розв'язувати конфлікти;
- взаємне розуміння та емпатія: члени сім'ї проявляють взаємне розуміння та емпатію, враховуючи почуття і потреби інших;
- спільні цінності та цілі: сім'я має спільні цінності, які є основою для спільних цілей та планів на майбутнє;
- гнучкість та пристосування: гармонійні сім'ї можуть гнучко адаптуватися до змін у своєму середовищі та життєвих обставин.

До основних характеристик дисфункціональної сім'ї можна віднести [14]:

- конфлікти та агресія: в сім'ях, де існує багато конфліктів та виявляється агресія, страждає психологічний клімат, часті конфлікти можуть вказувати на проблеми у взаємодії;
- відсутність чітких меж та ролей: у дисфункціональних сім'ях може бути відсутнім чітке визначення ролей і границь між членами сім'ї;
- непослідовність та відсутність правил: відсутність стабільних правил та непослідовності в їх застосуванні може призвести до непевності у відносинах;

2. відчуття відокремленості та самотності: члени дисфункціональних сімей можуть відчувати відокремленість та самотність навіть в присутності інших членів;

3. відсутність емоційної підтримки: в сім'ях, де відсутня емоційна підтримка, члени можуть відчувати відсутність емоційного зв'язку та взаєморозуміння.

Важливо зауважити, що сім'ї можуть бути різними, і не завжди можна класифікувати їх як абсолютно гармонійні чи абсолютно дисфункціональні. Зазвичай сім'ї мають елементи обох аспектів, але важливо працювати над розвитком здорових паттернів взаємодії та покращенням психологічного клімату в родині.

1.2 Подружні відносини та їх роль у функціонуванні сімейної системи

Подружні стосунки слід розглядати в контексті структури сім'ї, оскільки вони є ключовим елементом цієї структури та мають значущий вплив на функціонування всієї родини. Аналіз подружніх відносин в контексті сімейної системи дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язки та вплив цих стосунків на всіх членів родини. До них можна віднести [34]:

1. взаємодію в парі: взаємодія між чоловіком та жінкою в межах подружніх стосунків визначає, як ефективно вони працюють як команда та як розвивається взаєморозуміння. Взаємодія в парі є ключовим аспектом подружніх стосунків та важливою складовою сімейного життя. вона визначає, як чоловік та жінка взаємодіють між собою, як вони вирішують конфлікти, підтримують один одного, та як вони відчують свої ролі в парі. Можна виділити наступні основні аспекти взаємодії в парі:

– комунікація є основним елементом взаємодії в парі. Вона включає в себе як вербальну (словесну), так і невербальну (міміку, жести) комунікацію, здатність відверто спілкуватися, слухати і розуміти партнера є важливою для побудови здорових взаємин;

– вирішення конфліктів: в конструктивних парах важливо вміти вирішувати конфлікти шляхом взаємопорозуміння та пошуку компромісу. конструктивні методи вирішення конфліктів сприяють зміцненню взаємин;

- підтримка та взаємна допомога важливі для подружніх стосунків, в парі люди можуть підтримувати один одного в труднощах, спільно розвиватися та досягати спільних цілей;

- розподіл ролей та відповідальності: чітка організація та розподіл ролей та відповідальності в парі визначає, як ефективно партнери виконують свої обов'язки та як спільно вирішують побутові та фінансові питання;

- взаємодія з дітьми: якщо в парі є діти, взаємодія з ними також є важливим елементом, вироблення спільного підходу до виховання та участь у розвитку дітей визначає сімейну динаміку;

- взаємна повага та довіра є основою для підтримки в будь-якій взаємодії в парі, без них важко побудувати стійкі та гармонійні відносини.

Загалом, взаємодія в парі визначає загальну динаміку та стабільність сімейного життя. пари, які вміють взаємодіяти конструктивно, спроможні зміцнити свої взаємини та забезпечити позитивний вплив на всю сім'ю.

2. взаємне розуміння та емпатія: розуміння та емпатія між партнерами важливі для створення підтримуючого та згуртованого середовища для всієї родини.

Взаємне розуміння та емпатія є ключовими компонентами здорових подружніх стосунків в контексті сімейної системи. ці аспекти сприяють сприйняттю партнера, його почуттів та потреб, а також глибокому зв'язку та взаєморозумінню. Слід проаналізувати ці елементи детальніше:

- взаємне розуміння в подружніх стосунках передбачає глибоке розуміння індивідуальності та особливостей партнера. це включає усвідомлення його думок, переживань, цілей та значень;

Характеристики взаємного розуміння:

- активне слухання: партнери проявляють зацікавленість у висловлюваннях один одного та вкладають зусилля у розуміння того, що вони чують;

– емпатія: здатність відчувати та сприймати емоції партнера, розуміти його точку зору і підтримувати його в почуттях та думках;

– емпатія - це здатність поставитися на місце іншої людини, відчувати і розуміти її емоції та переживання.

Характеристики емпатії:

– активне виявлення інтересу: проявлення інтересу до емоційного стану партнера та прагнення взяти більше про його переживання;

– підтримка в емоційних ситуаціях: готовність надавати емоційну підтримку та розуміти партнера, коли він переживає труднощі чи стрес;

– емоційна симпатія: виявлення співчуття та розуміння емоційних потреб партнера;

– розвиток взаємного розуміння та емпатії:

1) активна комунікація: спілкування є ключовим чинником у розвитку взаємного розуміння та емпатії. Партнери повинні висловлювати свої думки, відчуття та очікування;

2) врахування особливостей:

– індивідуальність: розуміння та прийняття індивідуальних особливостей партнера допомагає створити атмосферу поваги та прийняття;

– культурні різниці: урахування та повага до культурних різниць сприяють глибшому розумінню;

– вплив на сімейну систему:

1) підтримка стабільності: взаємне розуміння та емпатія сприяють стабільності сімейної системи, допомагаючи вирішувати конфлікти та розвивати гармонійні взаємини;

2) виховання дітей: здорові подружні стосунки створюють позитивний приклад для дітей та впливають на їхнє психосоціальне розвиток.

Взаємне розуміння та емпатія створюють основу для теплих та довірчих відносин у сім'ї. ці якості дозволяють партнерам відчувати себе підтриманими

та зрозумілими, сприяючи зміцненню соціально-психологічної стійкості сімейної системи.

3. ролі та обов'язки: розподіл ролей та обов'язків в парі визначає, як ефективно вони впорядковують своє життя та допомагають один одному.

Ролі та обов'язки в подружжі та сім'ї визначення, як розподіляються побутові, фінансові та інші обов'язки в парі. це може включати приготування їжі, прибирання, догляд за дітьми, оплату рахунків і т. п. Збалансований та справедливий розподіл обов'язків допомагає створити ефективну та суперечливу роботу сім'ї.

– взаємодія з дітьми: визначення, як батьки ділять відповідальність за виховання та догляд за дітьми. Спільний підхід до батьківства сприяє стабільності та забезпечує дітям чіткі структури;

– емоційна підтримка: обов'язок підтримувати та розуміти партнера в емоційних ситуаціях. Емоційна підтримка є основою для стійкості подружніх стосунків та спільного подолання труднощів;

– фінансова відповідальність: визначення, як розподіляється відповідальність за фінансові питання, включаючи оплату рахунків, управління бюджетом та прийняття фінансових рішень. Контрольована та взаємна фінансова відповідальність забезпечує фінансову стабільність сім'ї;

– сексуальні відносини: узгодження щодо потреб та очікувань в сексуальних відносинах. Відкрита та згуртована комунікація у цьому плані допомагає уникнути конфліктів та покращити задоволення від інтимного життя.

– спільні цілі та плани: визначення спільних цілей та розробка планів для їх досягнення. Спільні цілі сприяють єдності в парі та роблять подружні стосунки метоорієнтованими;

– спільний час: приділення часу для спільних інтересів та розваг. Проведення разом часу зміцнює партнерство, робить відносини більш насиченими та задовольняючими;

– взаємна повага та визнання: визнання та повага індивідуальності та досягнень партнера. Взаємна повага створює основу для довіри та розуміння.

Розуміння та взаємодія в ролевій та обов'язковій сферах сприяє гармонійним відносинам в сім'ї, сприяючи стійкості та благополуччю всіх її членів.

4. спільні цінності та цілі: наявність спільних цінностей і цілей у подружжі створює основу для спільної побудови майбутнього та вирішення конфліктів.

Спільні цінності та цілі в подружніх стосунках визначають основу для спільного життя та розвитку, створюючи стабільний фундамент для взаєморозуміння та співпраці в сімейному контексті. До основних аспектів спільних цінностей та цілей відноситься:

– визначення спільних цінностей. Спільні цінності — це переконання, ідеали та пріоритети, які об'єднують партнерів і формують основу для їхнього спільного життя. Спільні цінності допомагають визначити спільний мовник та створюють спільний кодекс поведінки, що сприяє взаєморозумінню та взаємопідтримці;

– формування спільних цілей. Спільні цілі — це конкретні завдання чи досягнення, які партнери обирають для спільного досягнення. Формулювання та досягнення спільних цілей сприяє спільному розвитку та відчуттю сенсу в подружніх стосунках;

– узгодження особистих цілей — це процес вироблення спільного плану майбутнього, який враховує індивідуальні амбіції та бажання обох партнерів. Узгодження особистих цілей сприяє гармонії в подружньому житті, дозволяючи обом партнерам відчувати підтримку в реалізації своїх індивідуальних потреб та мрій;

– створення спільного життєвого проекту — це об'єднання зусиль для створення спільної історії, включаючи в себе розпланування сімейних подій, будівництво кар'єри, виховання дітей і т.п. Створення спільного

життєвого проекту зміцнює зв'язок між партнерами та відчуття приналежності до спільної сімейної історії;

– спільні інтереси та хобі — це сфери, де партнери можуть ділитися спільними захопленнями та радістю від спільних занять. Спільні інтереси зміцнюють партнерство, допомагаючи зберігати інтимність та різноманітність у відносинах;

– відповідальність за спільний дім і сім'ю включає в себе поділ обов'язків та взаємодію в розвитку сімейних цілей. Відповідальність та спільна робота в побудові сімейного благополуччя сприяє взаємному довір'я та стабільності.

Спільні цінності та цілі в подружніх відносинах допомагають партнерам взаємодіяти, вирішувати конфлікти та розвивати відносини на основі взаєморозуміння та співпраці. ці аспекти є важливими для створення здорового та щасливого подружнього життя.

5. вплив на дітей: подружні стосунки мають суттєвий вплив на емоційне та психологічне благополуччя дітей. здорові взаємини батьків можуть впливати на формування стійкого психологічного фундаменту у дітей.

Вплив подружніх стосунків на дітей є суттєвим і може мати довгострокові наслідки для емоційного та соціального розвитку та проявляється в наступному:

– емоційне благополуччя:

1) позитивний вплив: гармонійні та підтримуючі подружні стосунки можуть створювати емоційно стабільне та безпечне середовище для дітей. це сприяє формуванню позитивного емоційного досвіду та навичок управління емоціями;

2) негативний вплив: конфліктні та дисфункціональні відносини між батьками можуть викликати стрес та тривогу у дітей, що може впливати на їхнє емоційне благополуччя;

– психосоціальний розвиток:

1) позитивний вплив: здорові подружні стосунки можуть сприяти позитивному психосоціальному розвитку дітей, включаючи формування навичок спілкування, встановлення стосунків та розвиток емпатії;

2) негативний вплив: у випадках дисфункціональних стосунків діти можуть вчитися негативним стратегіям взаємодії та мати труднощі в розвитку соціальних навичок;

– успішність у навчанні:

1) позитивний вплив: стабільні та підтримуючі подружні стосунки можуть сприяти кращому концентруванню та успішності в навчанні. Емоційна підтримка батьків може позитивно впливати на мотивацію та самопочуття дитини;

2) негативний вплив: сприятливе середовище для навчання може порушитися внаслідок напруги та конфліктів між батьками, що може вплинути на успішність у навчанні;

– формування стереотипів стосунків:

1) позитивний вплив: діти, які бачать та вчать здоровим взаємодіям між батьками, можуть формувати позитивні стереотипи щодо міжособистих відносин у майбутньому;

2) негативний вплив: діти, які бачать негативні стосунки, можуть взяти ці паттерни взаємодії за зразок, що може впливати на їхні власні майбутні відносини.

– відношення до самого себе:

1) позитивний вплив: діти, які виростають у середовищі з любов'ю та підтримкою, можуть розвивати позитивне ставлення до себе та вірити у власні можливості;

2) негативний вплив: діти, які переживають напругу та невдачі в стосунках з батьками, можуть мати проблеми з формуванням позитивного відношення до себе.

Отже, подружні стосунки є ключовим фактором, який визначає психологічне благополуччя та соціальний розвиток дітей. Позитивний

приклад та підтримка від батьків можуть стати фундаментом для стабільного та здорового врядування в майбутньому.

б. розвиток родини. Подружні стосунки мають важливе значення для стабільності та здоров'я сім'ї. Якщо подружні стосунки сильні та задовільні, це може позитивно вплинути на всю родину.

Розвиток родини - це динамічний та еволюційний процес, який охоплює зміни в структурі, функціях, взаємовідносинах та етапах життєвого циклу сім'ї. Враховуючи розвиток родини, слід враховувати різноманітні фактори, такі як статус пари, наявність дітей, етнічна та культурна специфіка, економічні умови та багато інших аспектів.

До психологічних характеристик розвитку родини можна віднести:

1. кризові моменти: розвиток родини часто супроводжується кризовими моментами, такими як криза підлітків, пенсійна криза, криза середніх років та інші, які можуть викликати зміни та переосмислення взаємин в сім'ї;

2. прийняття ролей: на різних етапах розвитку родини члени сім'ї приймають різні ролі - від батьківських до ролей дорослих дітей та дідусів та бабусь;

3. зміна структури: зміна кількості членів сім'ї (народження дітей, відходження дітей, сімейні події) впливає на структуру та функції родини;

4. емоційна клімат: розвиток родини може визначати емоційний клімат в ній, змінюючи емоційні взаємовідносини та рівень спілкування;

5. стабільність та кризові періоди: родина може долати стабільні періоди, але також може зазнавати кризових моментів, які впливають на її розвиток.

Розвиток родини - це постійний процес, який може включати в себе радісні моменти та труднощі. Розуміння цього процесу допомагає членам сім'ї адаптуватися до нових умов, розвивати здорові взаємовідносини та забезпечувати стабільність та благополуччя на різних етапах життєвого циклу.

Розглядання подружніх стосунків в контексті сім'ї допомагає врахувати взаємодію між партнерами як частину більшої системи. Це може допомогти в ідентифікації можливих факторів, які впливають на подружні стосунки та, отже, на функціонування сім'ї в цілому.

Розглядаючи рівні згуртованості в сім'ї, можна виділити чотири типи сімей, які відображають різні рівні згуртованості членів родини. Ці рівні описують ступінь залежності та індивідуалізації членів сім'ї. Виділяють чотири типи сімей в залежності від цих рівнів [29]:

1. «сім'я індивідуалізована»:
 - рівень згуртованості: низький;
 - характеристика: члени сім'ї проявляють низький рівень взаємодії та взаємозалежності, індивіди в цій сім'ї незалежні один від одного, можуть відчувати почуття відділеності та неактивно співпрацювати;
2. «сім'я розділена»:
 - рівень згуртованості: середній;
 - характеристика: члени сім'ї мають розуміння про межі індивідуальності, але водночас зберігають емоційну відділеність, співпраця між ними обмежена, і члени сім'ї можуть відчувати недостатність підтримки один одного;
3. «сім'я згуртована»:
 - рівень згуртованості: високий;
 - характеристика: члени сім'ї взаємозалежні та підтримують один одного. Співпраця та взаємодія важливі, індивіди відчують підтримку та зв'язок з іншими членами родини;
4. «сім'я надмірно згуртована»:
 - рівень згуртованості: дуже високий;
 - характеристика: члени сім'ї демонструють високий рівень взаємозалежності, що може призводити до втрати індивідуальності. Межі між

членами родини можуть бути невизначеними, а особистість може піддаватися впливу родинної системи.

Важливо зауважити, що ідеальною сім'єю є та, яка знаходиться у золотій середині між індивідуалізацією та згуртованістю. Збалансований рівень взаємозалежності дозволяє членам родини відчувати підтримку, а водночас зберігати свою індивідуальність. Найважливіше - це підтримувати здорові границі та взаємовідносини в сім'ї.

У нуклеарних сім'ях інверсія ієрархії може виникати, коли стандартні ролі членів сім'ї порушуються або перевертаються. Це може мати різні причини і наслідки, але в загальному вона вказує на те, що дитина чи діти приймають більше влади або контролю в порівнянні з батьками. Можна визначити фактори, що можуть призводити до інверсії ієрархії в нуклеарних сім'ях, включають [30]:

- неспроможність батьків або авторитетних осіб: якщо батьки або інші авторитетні постійні особи в сім'ї не можуть виконувати свої ролі або не показують необхідного рівня влади, діти можуть намагатися заповнити цей пробіл;
- емоційна нестабільність батьків: якщо батьки переживають емоційні проблеми або нестабільність, діти можуть взяти на себе роль захисника або співчутливого обслуговування;
- спроба забезпечити емоційну підтримку для батьків: діти можуть намагатися компенсувати відсутність емоційної підтримки для батьків, взявши на себе більше відповідальності та контролю;
- надмірна захопленість батьками: якщо батьки виявляють надмірну захопленість своїми дітьми і дозволяють їм визначати правила та вирішувати питання, це може сприяти інверсії ієрархії;
- сприяння розширеним сім'ям або культурним особливостям: в деяких культурах чи сімейних умовах розширені сім'ї можуть визначати інші структури влади, що призводить до інших типів ієрархії, де діти можуть мати більше впливу.

Інверсія ієрархії може мати як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, діти можуть зростати емоційно стабільними та самостійними. З іншого боку, це може викликати стрес для дітей та порушення балансу в сімейній динаміці. Важливо звертати увагу на цінності та ролі кожного члена сім'ї для створення здорового та збалансованого середовища.

Так, в сім'ї визначаються різні ролі, які виконують її члени. Ці ролі можуть бути визначені як соціально очікувані патерни поведінки, які пов'язані із статусами та функціями кожного члена сім'ї. До основних сімейних ролей можна віднести [27]:

1. батьки: батьки виконують роль прийняття важливих рішень для сім'ї, надають підтримку та виховують дітей, це може включати в себе материнські та батьківські обов'язки;

2. діти: діти виконують ролі учасників сімейного колективу, навчаються від батьків та інших членів сім'ї, виявляють власну особистість та розвивають навички;

3. старші/молодші сестри чи брати: старші сестри чи брати можуть виконувати роль прикладу для молодших, надавати підтримку та допомогу в їхньому розвитку;

4. господарка/господар: ця роль включає в себе обов'язки з організації та управління сімейним домашнім господарством, такими як готування, прибирання та догляд за дому;

5. провідник/захисник: член сім'ї може виконувати роль провідника, який приймає важливі рішення та направляє родину, або роль захисника, який забезпечує безпеку та захист для інших членів сім'ї;

6. миротворець: ця роль включає в себе врегулювання конфліктів та створення гармонії в сімейному оточенні, миротворець може намагатися попередити конфлікти та знаходити способи співпраці;

7. психолог/слухач: ця роль може бути пов'язана з наданням психологічної підтримки, слуханням та розумінням емоцій та потреб інших членів сім'ї;

8. посередник: ця роль включає в себе виконання функцій посередника між членами сім'ї, допомогу вирішенню конфліктів та забезпечення взаєморозуміння.

Ці ролі можуть бути гнучкими, і один член сім'ї може виконувати кілька ролей одночасно. Важливо враховувати, що сімейні ролі можуть еволюціонувати з часом та змінюватися відповідно до внутрішніх та зовнішніх факторів, таких як зміни в родинному складі, етапи життя сім'ї та соціокультурні впливи.

Термін «невротичні подружні пари» може вказувати на сім'ї, в яких існують значні проблеми взаємодії та конфлікти, що відображаються на емоційному та психологічному рівні. В подружніх парах можуть виникати різноманітні порушення взаємодії до яких можна віднести:

1. конфлікти та агресія: це може включати часті конфлікти, агресію, висловлену або приховану, партнери можуть демонструвати непокірність, критикувати один одного, спричиняти суперечки та навіть виявляти агресивну поведінку;

2. неспроможність емоційної інтимності: невротичні подружні пари можуть виявляти проблеми у встановленні та підтриманні емоційної близькості та інтимності, вони можуть відчувати відстань або відсутність емоційного зв'язку між собою;

3. комунікативні проблеми: невротичні подружні пари можуть мати проблеми з ефективною комунікацією, це може включати непорозуміння, невміння слухати один одного, вираження власних почуттів чи потреб агресивним чином.

Ці типи порушень можуть бути взаємопов'язаними та підтримувати один одного. Наприклад, конфлікти та агресія можуть викликати емоційну відстань між партнерами, що призводить до проблем із спільною комунікацією. Оминання або невміння виражати емоції також може призводити до конфліктів та агресії.

Для подолання цих проблем важливо розуміти їхні корені, а також розвивати навички ефективної комунікації, вирішення конфліктів та підтримки емоційної інтимності. Терапія для подружніх чи родинна терапія можуть бути корисними в таких ситуаціях, допомагаючи парам зрозуміти та вирішити свої проблеми та покращити якість їхніх взаємин.

Типологія подружніх відносин включає різні категорії або класифікації, які допомагають розуміти різноманітні аспекти та характеристики парних взаємин [30]. Ці типології можуть базуватися на різних критеріях, таких як ступінь інтимності, рівень конфліктів, ступінь згуртованості та інші. Найбільш розповсюдженою типологією подружніх відносин в психології є наступна :

1. ступінь згуртованості:

– гармонійні відносини: партнери відчують близькість, підтримують один одного, розвивають спільні цілі та рідко допускають конфлікти;

– конфліктні відносини: відносини характеризуються частими конфліктами, непорозуміннями та відсутністю гармонії;

– згуртовані відносини: партнери взаємодіють та підтримують один одного, але можуть виникати періодичні конфлікти, які допомагають їм розвиватися як парі;

2. стиль спілкування:

– агресивні відносини: партнери використовують агресивний стиль спілкування, виражають негативні емоції, критикують один одного;

– пасивні відносини: відносини, де партнери уникають конфліктів, не виражають своїх почуттів та думок;

– асертивні відносини: партнери висловлюють свої потреби та думки чітко та з повагою до один одного;

3. рівень інтимності:

– високий рівень інтимності: партнери діляться глибокими почуттями, взаємно підтримуються та розвивають емоційну близькість;

- середній рівень інтимності: партнери підтримують емоційні зв'язки, але можуть не завжди відкривати всі аспекти своєї особистості;
- низький рівень інтимності: партнери можуть відчувати емоційну дистанцію, не ділитися своїми почуттями та досвідом.

Ці типології надають загальне уявлення про різні аспекти та характеристики подружніх відносин. Важливо враховувати, що подружні відносини є унікальними для кожної пари, і типології можуть перетинатися та змінюватися з часом.

1.3 Соціально-психологічні чинники, що впливають на взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі

Взаєморозуміння в психології може бути розглянуте з різних психологічних підходів. Нижче подано кілька основних психологічних підходів до взаєморозуміння:

- психодинамічний підхід С. Фройд [54]: взаєморозуміння відображає взаємодію свідомого та несвідомого, а також взаємовплив різних структур особистості. Цей підхід спрямований на розуміння психічних механізмів, захисних механізмів та взаємодії між різними частинами особистості;
- біхевіористський підхід Дж. Вотсон [66]: акцентує увагу на вивченні поведінкового вияву та визначення закономірностей в поведінці. Цей підхід розглядає взаєморозуміння як результат взаємодії стимулів та реакцій, сприйняття та інтерпретації поведінкових сигналів;
- когнітивний підхід Ж. Піаже [63]: акцентує увагу на ролі когнітивних процесів (мислення, сприйняття, сприйняття інформації) у формуванні взаєморозуміння, розглядає, як індивіди обробляють та інтерпретують інформацію, а також які когнітивні схеми вони використовують для розуміння інших.

– соціокультурний підхід (Е. Еріксон) [50]: розглядає взаєморозуміння як результат соціальних та культурних впливів, аналізує вплив культурних норм, цінностей, стереотипів та соціальних конструкцій на сприйняття інших та процес взаєморозуміння;

– гуманістичний підхід (А. Маслоу) [61]: акцентує увагу на ідеї самореалізації та розвитку особистості, взаєморозуміння розглядається як елемент підтримки, дотримання позитивних міжособистісних стосунків та розвитку потенціалу кожного індивіда;

– еволюційний підхід (Д. Басс) [48]: аналізує те, як взаєморозуміння може бути зумовлене еволюційними процесами та адаптацією до середовища, розглядає розвиток взаєморозуміння як механізм, що сприяє виживанню та розмноженню.

Кожен з цих підходів вносить важливий внесок у розуміння та вивчення взаєморозуміння з психологічної перспективи. Враховуючи різноманітність цих підходів, можна краще розуміти, як індивіди сприймають, обробляють та взаємодіють один з одним в різних контекстах та умовах.

Майбутнє сімейне взаєморозуміння та благополуччя ґрунтуються на ряді передумов, які формуються вже на етапі створення та розвитку відносин. До основних передумов відносяться [34]:

– взаємна повага та підтримка: повага до індивідуальності партнера та взаємна підтримка є основними аспектами успішних відносин. Слід розвивати вміння слухати, розуміти та підтримувати один одного в досягненні особистих та спільних цілей;

– відкритість та чесність: важливо вільно висловлювати свої думки та почуття без страху засудження, встановлювати відкритий та чесний спосіб спілкування, уникати утримування секретів та спільно вирішувати проблеми;

– емоційна інтелігентність: здатність розпізнавати та ефективно керувати своїми власними емоціями, а також враховувати почуття партнера, активно розвивати навички емоційної саморегуляції та вміння емпатії;

- спільні цілі та цінності: розробка та спільне визначення цілей, які об'єднують партнерів, сприяє взаєморозумінню, обговорення та визначення спільних цілей та цінностей, а також вирішення конфліктів, які можуть виникнути через розбіжності у цінностях;

- гнучкість та адаптивність: здатність пристосовуватися до змін у сімейному та особистому житті, розвивати гнучкість, реагувати на зміни з розумінням та спільно шукати вирішення проблем;

- комунікація: якісна та ефективна комунікація є важливою передумовою розуміння та вирішення конфліктів, слід активно вивчати та вдосконалювати навички комунікації, включаючи слухання, вираження власних думок та вирішення конфліктів;

- відповідальність за власне щастя: кожен партнер несе відповідальність за своє власне щастя та задоволення, необхідно розвивати індивідуальні інтереси та пасії, не покладаючи повністю на партнера обов'язок забезпечити щастя;

- управління стресом та конфліктами: здатність ефективно управляти стресом та розв'язувати конфлікти позитивним способом, розвивати стратегії стресового копінгу та навички конструктивного вирішення конфліктів.

Ці передумови є важливими факторами для створення та підтримання здорових та щасливих сімейних відносин. Спільна робота над цими елементами може стати основою для стабільності та розвитку сім'ї в майбутньому.

Сім'я є структурою, що складається з різноманітних відносин, включаючи владу, взаємна відповідальність та емоційну близькість:

- влада (домінування-підпорядкування): цей аспект відноситься до розподілу влади, контролю та прийняття рішень у сім'ї. Це може включати елементи лідерства, рішень у питаннях, пов'язаних із сімейною діяльністю. Розподіл влади може бути різним у кожній сім'ї і часто базується на культурних, соціальних та індивідуальних факторах;

– взаємна відповідальність: цей аспект відноситься до спільної відповідальності за справи та прийняття рішень у сім'ї. Взаємна відповідальність передбачає спільні зусилля для досягнення спільних цілей та вирішення проблем, вона сприяє зміцненню сімейної гармонії та підтримує загальний розвиток сім'ї;

– емоційна близькість: цей аспект відноситься до емоційної підтримки, розуміння та взаємне прийняття між членами сім'ї. Емоційна близькість дозволяє створити безпечний простір для висловлення почуттів та взаємодії, забезпечення емоційної близькості важливо для створення відчуття зв'язку та приналежності в сім'ї.

Ці аспекти взаємодії є важливими для функціонування сім'ї як системи. Баланс між владою, взаємна відповідальністю та емоційною близькістю сприяє стабільності та гармонії в сімейних відносинах. Розуміння цих елементів дозволяє сім'ї ефективно вирішувати конфлікти, сприяти розвитку та зміцненню внутрішньої структури.

Характеристики сімейної системи грають ключову роль у визначенні рівня взаєморозуміння подружжя. До них відносяться [34]:

– патерни взаємодії: патерни взаємодії визначають типові способи, якими члени сім'ї взаємодіють один з одним. Це може включати комунікативні стилі, вирішення конфліктів, спільні дії та взаємовідносини між різними членами сім'ї. Вплив на взаєморозуміння подружжя: якщо патерни взаємодії сприяють позитивним та ефективним способам спілкування, це може поліпшити взаєморозуміння. навпаки, негативні патерни можуть призвести до непорозумінь та конфліктів;

– циркулювання інформації: це відноситься до того, як інформація передається та обмінюється в сім'ї. Це може включати відкрите спілкування, спільне прийняття рішень та розподіл інформації між членами сім'ї. Вплив на взаєморозуміння подружжя: ефективне циркулювання інформації сприяє взаєморозумінню та допомагає уникати непорозумінь через відсутність чіткості та чесності в спілкуванні;

– стиль емоційної комунікації: опис: це включає в себе те, як сім'я виражає та обробляє свої емоції. це може бути пов'язано з вираженням почуттів, реакцією на емоції партнера та способами вирішення конфліктів. Вплив на взаєморозуміння подружжя: стиль емоційної комунікації визначає, наскільки емоції можуть бути вільно висловлювані та сприйняті. якщо стиль спілкування відкритий та при цьому підтримується сприятливий клімат, взаєморозуміння зростає;

– метакомунікація: це розмови про способи спілкування та взаємодії в сім'ї. Метакомунікація може включати обговорення та визначення правил спілкування, вирішення конфліктів та вдосконалення комунікативних навичок. Вплив на взаєморозуміння подружжя: метакомунікація допомагає учасникам сім'ї покращувати взаємне спілкування, що сприяє покращенню взаєморозуміння.

Ці характеристики взаємодії в сім'ї є важливими для взаєморозуміння подружжя. Вони формують контекст та обставини, в яких взаємодіють партнери, і визначають якість сімейних відносин. Працюючи над цими аспектами, сім'ї можуть покращити свої спільні відносини та досягти більшого взаєморозуміння.

Існує кілька несприятливих якостей в подружжі, які можуть впливати на взаєморозуміння та стати «руйнівниками» емоційних відносин у сім'ї. До них можна віднести:

– несприятливий стиль спілкування: агресивний, образливий чи нечіткий спосіб спілкування може викликати непорозуміння та конфлікти, недостатність відкритості та вміння слухати також може заважати ефективному спілкуванню. Негативний вплив: сприяє конфліктам, створює невпевненість та складності в передачі емоцій;

– недостатність емпатії: відсутність здатності відчувати та розуміти почуття партнера може стати перешкодою для ефективного взаєморозуміння. Негативний вплив: призводить до відчуття відстані та непорозуміння між партнерами;

– неякісна метакомунікація: відсутність обговорення способів спілкування та непорозуміння щодо комунікаційних правил можуть призвести до погіршення взаєморозуміння. Негативний вплив: партнери можуть не розуміти, як ефективно обговорювати теми та вирішувати конфлікти;

– непослідовність та ненадійність: неспроможність дотримуватися слова або регулярно змінювати поведінку може викликати непорозуміння та порушувати довіру. Негативний вплив: сприяє виникненню стресу та розчарування, руйнуючи основи емоційної стабільності;

– ігнорування особистих потреб партнера: недостатня увага до потреб, бажань та інтересів партнера може призвести до відчуття неповаги та непорозуміння. Негативний вплив: сприяє втраті індивідуальності та формуванню відчуття відсутності підтримки;

– постійні конфлікти без конструктивного вирішення: постійні конфлікти без ефективного вирішення можуть збільшувати напругу та відчуття непорозуміння. Негативний вплив: призводить до втрати гармонії та приємності в сімейних відносинах.

Ці якості можуть впливати на рівень емоційного здоров'я та загрозувати стабільності в сім'ї. Важливо працювати над усуненням цих негативних якостей та спільно будувати позитивний фундамент для взаєморозуміння та емоційної гармонії.

Взаєморозуміння між чоловіком і жінкою в шлюбі залежить від різноманітних факторів, які взаємодіють та впливають на їхні відносини. До основних факторів, що можуть впливати на взаєморозуміння можна віднести [34]:

– комунікація: якісна та ефективна комунікація є ключовим елементом взаєморозуміння. Фактори: стиль спілкування, вміння слухати та виражати власні думки, використання невербальних сигналів;

– емпатія: здатність сприймати та розуміти почуття та думки партнера є важливою основою для побудови взаєморозуміння. Фактори: здатність відчувати емоції партнера, виявлення співчуття та взаємопідтримка;

– спільні цінності та цілі: маючи спільні цілі та цінності, пара може краще розуміти один одного та працювати над спільними завданнями. Фактори: спільні інтереси, погляди на життя, цінності, які є важливими для обох партнерів;

– відкритість та чесність: чесне та відкрите спілкування створює атмосферу взаєморозуміння та довіри. Фактори: здатність ділитися почуттями, відвертість у висловлюванні власних потреб та очікувань;

– взаємна повага: повага до партнера як індивідуума сприяє взаєморозумінню та зміцненню відносин. Фактори: уникання приниження, визнання індивідуальності та цінностей партнера;

– гнучкість та толерантність: здатність пристосовуватися та приймати різницю у поглядах допомагає подолати конфлікти та підтримує взаєморозуміння. Фактори: готовність до змін, толерантність до різниць у поглядах та ставленні;

– взаємодія з сімейними ролями: розуміння та прийняття сімейних ролей сприяє гармонії та взаєморозумінню. Фактори: розподіл обов'язків, взаємодія з родинами партнерів, взаєморозуміння щодо очікувань;

– управління стресом та конфліктами: навички управління стресом та конфліктами допомагають уникати негативного впливу на взаєморозуміння. Фактори: ефективні стратегії розвантаження стресу, конструктивні методи вирішення конфліктів.

Ці фактори взаємодіють і формують основу для взаєморозуміння в сімейному житті. Робота над цими аспектами допомагає зберегти емоційну стабільність та гармонію у відносинах.

Висновки по розділу 1.

1. Вивчення сімейної динаміки передбачає різні наукові підходи, кожен з яких надає унікальні погляди на цю тему. Серед найбільш значущих можна визначити наступні підходи на сутність сім'ї :

– системний підхід (М. Боуен). Він розвинув концепцію «сімейних систем» і визначив взаємозв'язки між членами сім'ї, розглядаючи сім'ю як систему з власними правилами та рольовими функціями. М. Боуен висвітлив важливість взаємодії та впливу між членами родини на психічне здоров'я;

– п

і

д

х – е

к

д

л

р

о – психодинамічний (С. Фрейд). Він вніс внесок в розуміння сімейної динаміки через психодинамічне врахування емоцій та взаємодій між членами родини, акцентуючи увагу на ролі несвідомих чи прихованих психічних процесів;

и – когнітивний підхід (А. Бендура). Він зосереджується на когнітивних аспектах взаємин в сім'ї, зокрема на впливі когнітивних переконань, очікувань та сприйняття на взаєморозуміння та конфлікти;

п – еволюційний підхід (Дж. Боулбі). В основі еволюційного підходу лежить ідея, що певні характеристики поведінки та структури сім'ї виникли через природний відбір, оскільки вони сприяли виживанню та розмноженню.

Дж. Боулбі вивчав взаємовідносини між дітьми та їх батьками, зосереджуючись на еволюційних аспектах формування важливих емоційних зв'язків.

р

і

у

– етологічний підхід (К. Лоренц). Цей підхід зосереджений на вивченні вроджених форм поведінки та їх еволюційних адаптацій. К. Лоренц вніс вагомий внесок у розуміння родинної поведінки, аналізуючи аспекти агресивної поведінки та соціальної взаємодії у тварин;

– емпіричний підхід акцентує увагу на дослідженнях та статистичних аналізах реальних сімейних відносин;

– структурно-функціональний підхід (Т. Парсонс). Він вважав, що сім'я виконує певні функції для суспільства, такі як соціалізація дітей та забезпечення емоційної підтримки. Т. Парсонс висвітлює роль сім'ї в структурі соціальної системи та її внесок у збереження стабільності суспільства.

Сім'я як об'єкт соціально-психологічного дослідження розглядається, як правило в контексті системного підходу.

Основні аспекти сім'ї як системи включають:

– взаємодія та взаємозалежність: члени сім'ї взаємодіють один з одним і взаємозалежні. зміни в поведінці члена сім'ї можуть викликати реакції в інших, а це може створювати цикли взаємодій та взаємозалежності;

– кількісний та якісний аспекти: вивчення кількісних аспектів, таких як розмір сім'ї, та якісних аспектів, таких як структура, ролі і комунікація, дозволяє отримати повну картину системи;

– емоційна енергія: в системній сім'ї існує емоційна енергія, яка може бути позитивною чи негативною, вона передається через взаємодію членів сім'ї та впливає на загальний емоційний тон системи;

– динаміка та зміни в часі: сім'ї розвиваються та змінюються з часом, розуміння динаміки сімейних систем може допомогти в передбаченні та вирішенні викликів на різних етапах життя;

– структура та ролі: визначення структури сім'ї, ролей членів та їх взаємодій грає важливу роль у розумінні того, як функціонує система, зміни в структурі або ролях можуть впливати на усю систему;

– цілі та адаптація: сім'я має свої цілі та намагається адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх змін. Адаптація є ключовою властивістю сімейних систем.

Цикли та етапи розвитку сімейної системи є важливим аспектом системного підходу до вивчення сімей. ця концепція вказує на те, що сім'ї проходять через певні фази або етапи впродовж часу, кожен з яких має свої характеристики та виклики. До основних етапів розвитку сім'ї відносяться:

1. етап молодшого подружжя:

– характеристики: початок сімейного життя, коли пара вперше стає батьками;

– виклики: адаптація до нового статусу, утримання балансу між кар'єрою та сім'єю, визначення нових ролей;

2. етап розвитку дітей молодшого віку:

– характеристики: поява дітей та їх виховання від народження до підліткового віку;

– виклики: збереження стабільності в сім'ї, вирішення питань виховання та навчання, зміна взаємин між батьками та дітьми;

3. етап підліткового періоду:

– характеристики: підлітки розвивають свою ідентичність, виходять на новий рівень автономії;

– виклики: зміна взаємин з дітьми, підтримка їхнього самостійного розвитку, вирішення конфліктів;

4. етап виходу дітей з родини (синдром пусого гнізда):

– характеристики: діти покидають родинний дім для навчання чи самостійного життя;

– виклики: зміни в сімейній динаміці, пошук нового сенсу життя для батьків, встановлення нового балансу;

5. етап середнього віку сім'ї:

- характеристики: сім'я переживає стабільний період після того, як діти стали незалежними;

- виклики: збереження близькості між партнерами, оновлення особистих та сімейних цілей;

б. етап старшого віку:

- характеристики: сім'я стикається з питаннями старості, можливою втратою партнера;

- виклики: забезпечення власного та партнерської добробуту, розвиток нових ролей у старості, підготовка до втрати партнера.

Ці етапи розвитку сім'ї є загальними та можуть варіюватися для кожної сім'ї. Розуміння цих етапів дозволяє сім'ям та фахівцям у галузі психології розуміти та ефективно вирішувати виклики, що виникають на різних етапах їхнього розвитку.

Важливість границь та комунікації в системному підході до сім'ї визначається їхньою ключовою роллю у забезпеченні здорового та ефективного функціонування сімейної системи. До них відносяться:

- межі в сім'ї: вони визначають простір між членами сім'ї та позначають, де закінчуються кордони особи одного члена та починаються кордони іншої. Межі можуть бути фізичними, емоційними, або іншого роду. Якщо кордони сім'ї є нечіткими або порушеними, може виникнути перехід інформації, відповідальності та емоцій між членами сім'ї. це може призвести до конфліктів та дисфункціональності в системі.

- комунікація в сім'ї. Комунікація - це обмін інформацією, емоціями та потребами між членами сім'ї. комунікація може бути вербальною (словесною) та невербальною (тілесною, мімікою). Ефективна комунікація в сім'ї сприяє зрозумінню та підтримці. навпаки, невірна або недостатня комунікація може викликати непорозуміння, конфлікти та відчуття відділеності.

Межі визначають, як інформація та емоції циркулюють між членами сім'ї, а комунікація слугує засобом цього переходу. Збалансовані та чіткі межі полегшують здоровий обмін інформацією через ефективну комунікацію.

- вплив на психічне здоров'я: сильні та здорові межі разом із відкритою та емпатичною комунікацією сприяють психічному здоров'ю членів сім'ї, навпаки, невизначені межі та неефективна комунікація можуть викликати стрес, тривогу та конфлікти;

- управління конфліктами: чіткі межі та відкрита комунікація допомагають ефективно вирішувати конфлікти. Вони дозволяють членам сім'ї висловлювати свої потреби та розвивати стратегії вирішення конфліктів.

Подружні стосунки слід розглядати в контексті структури сім'ї, оскільки вони є ключовим елементом цієї структури та мають значущий вплив на функціонування всієї родини. Аналіз подружніх відносин в контексті сімейної системи дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язки та вплив цих стосунків на всіх членів родини. До них можна віднести:

1. взаємодію в парі: взаємодія між чоловіком та жінкою в межах подружніх стосунків визначає, як ефективно вони працюють як команда та як розвивається взаєморозуміння. Взаємодія в парі є ключовим аспектом подружніх стосунків та важливою складовою сімейного життя. вона визначає, як чоловік та жінка взаємодіють між собою, як вони вирішують конфлікти, підтримують один одного, та як вони відчують свої ролі в парі. Можна виділити наступні основні аспекти взаємодії в парі:

- комунікація є основним елементом взаємодії в парі. Вона включає в себе як вербальну (словесну), так і невербальну (міміку, жести) комунікацію, здатність відверто спілкуватися, слухати і розуміти партнера є важливою для побудови здорових взаємин;

- вирішення конфліктів: в конструктивних парах важливо вміти вирішувати конфлікти шляхом взаємопорозуміння та пошуку компромісу. конструктивні методи вирішення конфліктів сприяють зміцненню взаємин;

- підтримка та взаємна допомога важливі для подружніх стосунків, в парі люди можуть підтримувати один одного в труднощах, спільно розвиватися та досягати спільних цілей;

- розподіл ролей та відповідальності: чітка організація та розподіл ролей та відповідальності в парі визначає, як ефективно партнери виконують свої обов'язки та як спільно вирішують побутові та фінансові питання;

- взаємодія з дітьми: якщо в парі є діти, взаємодія з ними також є важливим елементом, вироблення спільного підходу до виховання та участь у розвитку дітей визначає сімейну динаміку;

- взаємна повага та довіра є основою для підтримки в будь-якій взаємодії в парі, без них важко побудувати стійкі та гармонійні відносини.

Загалом, взаємодія в парі визначає загальну динаміку та стабільність сімейного життя. пари, які вміють взаємодіяти конструктивно, спроможні зміцнити свої взаємини та забезпечити позитивний вплив на всю сім'ю.

2. взаємне розуміння та емпатія: розуміння та емпатія між партнерами важливі для створення підтримуючого та згуртованого середовища для всієї родини.

Взаємне розуміння та емпатія є ключовими компонентами здорових подружніх стосунків в контексті сімейної системи. ці аспекти сприяють сприйняттю партнера, його почуттів та потреб, а також глибокому зв'язку та взаєморозумінню. Слід проаналізувати ці елементи детальніше:

- взаємне розуміння в подружніх стосунках передбачає глибоке розуміння індивідуальності та особливостей партнера. це включає усвідомлення його думок, переживань, цілей та значень;

Характеристики взаємного розуміння:

- активне слухання: партнери проявляють зацікавленість у висловлюваннях один одного та вкладають зусилля у розуміння того, що вони чують;

– емпатія: здатність відчувати та сприймати емоції партнера, розуміти його точку зору і підтримувати його в почуттях та думках;

– емпатія - це здатність поставитися на місце іншої людини, відчувати і розуміти її емоції та переживання.

Характеристики емпатії:

– активне виявлення інтересу: проявлення інтересу до емоційного стану партнера та прагнення взяти більше про його переживання;

– підтримка в емоційних ситуаціях: готовність надавати емоційну підтримку та розуміти партнера, коли він переживає труднощі чи стрес;

– емоційна симпатія: виявлення співчуття та розуміння емоційних потреб партнера;

– розвиток взаємного розуміння та емпатії:

1) активна комунікація: спілкування є ключовим чинником у розвитку взаємного розуміння та емпатії. Партнери повинні висловлювати свої думки, відчуття та очікування;

2) врахування особливостей:

– індивідуальність: розуміння та прийняття індивідуальних особливостей партнера допомагає створити атмосферу поваги та прийняття;

– культурні різниці: урахування та повага до культурних різниць сприяють глибшому розумінню;

– вплив на сімейну систему:

1) підтримка стабільності: взаємне розуміння та емпатія сприяють стабільності сімейної системи, допомагаючи вирішувати конфлікти та розвивати гармонійні взаємини;

2) виховання дітей: здорові подружні стосунки створюють позитивний приклад для дітей та впливають на їхнє психосоціальне розвиток.

Взаємне розуміння та емпатія створюють основу для теплих та довірчих відносин у сім'ї. ці якості дозволяють партнерам відчувати себе підтриманими

та зрозумілими, сприяючи зміцненню соціально-психологічної стійкості сімейної системи.

3. ролі та обов'язки: розподіл ролей та обов'язків в парі визначає, як ефективно вони впорядковують своє життя та допомагають один одному.

Ролі та обов'язки в подружжі та сім'ї визначення, як розподіляються побутові, фінансові та інші обов'язки в парі. це може включати приготування їжі, прибирання, догляд за дітьми, оплату рахунків і т. п. Збалансований та справедливий розподіл обов'язків допомагає створити ефективну та суперечливу роботу сім'ї.

– взаємодія з дітьми: визначення, як батьки ділять відповідальність за виховання та догляд за дітьми. Спільний підхід до батьківства сприяє стабільності та забезпечує дітям чіткі структури;

– емоційна підтримка: обов'язок підтримувати та розуміти партнера в емоційних ситуаціях. Емоційна підтримка є основою для стійкості подружніх стосунків та спільного подолання труднощів;

– фінансова відповідальність: визначення, як розподіляється відповідальність за фінансові питання, включаючи оплату рахунків, управління бюджетом та прийняття фінансових рішень. Контрольована та взаємна фінансова відповідальність забезпечує фінансову стабільність сім'ї;

– сексуальні відносини: узгодження щодо потреб та очікувань в сексуальних відносинах. Відкрита та згуртована комунікація у цьому плані допомагає уникнути конфліктів та покращити задоволення від інтимного життя.

– спільні цілі та плани: визначення спільних цілей та розробка планів для їх досягнення. Спільні цілі сприяють єдності в парі та роблять подружні стосунки метоорієнтованими;

– спільний час: приділення часу для спільних інтересів та розваг. Проведення разом часу зміцнює партнерство, робить відносини більш насиченими та задовольняючими;

– взаємна повага та визнання: визнання та повага індивідуальності та досягнень партнера. Взаємна повага створює основу для довіри та розуміння.

Розуміння та взаємодія в ролевій та обов'язковій сферах сприяє гармонійним відносинам в сім'ї, сприяючи стійкості та благополуччю всіх її членів.

4. спільні цінності та цілі: наявність спільних цінностей і цілей у подружжі створює основу для спільної побудови майбутнього та вирішення конфліктів.

Спільні цінності та цілі в подружніх стосунках визначають основу для спільного життя та розвитку, створюючи стабільний фундамент для взаєморозуміння та співпраці в сімейному контексті. До основних аспектів спільних цінностей та цілей відноситься:

– визначення спільних цінностей. Спільні цінності — це переконання, ідеали та пріоритети, які об'єднують партнерів і формують основу для їхнього спільного життя. Спільні цінності допомагають визначити спільний мовник та створюють спільний кодекс поведінки, що сприяє взаєморозумінню та взаємопідтримці;

– формування спільних цілей. Спільні цілі — це конкретні завдання чи досягнення, які партнери обирають для спільного досягнення. Формулювання та досягнення спільних цілей сприяє спільному розвитку та відчуттю сенсу в подружніх стосунках;

– узгодження особистих цілей — це процес вироблення спільного плану майбутнього, який враховує індивідуальні амбіції та бажання обох партнерів. Узгодження особистих цілей сприяє гармонії в подружньому житті, дозволяючи обом партнерам відчувати підтримку в реалізації своїх індивідуальних потреб та мрій;

– створення спільного життєвого проекту — це об'єднання зусиль для створення спільної історії, включаючи в себе розпланування сімейних подій, будівництво кар'єри, виховання дітей і т.п. Створення спільного

життєвого проекту зміцнює зв'язок між партнерами та відчуття приналежності до спільної сімейної історії;

- спільні інтереси та хобі — це сфери, де партнери можуть ділитися спільними захопленнями та радістю від спільних занять. Спільні інтереси зміцнюють партнерство, допомагаючи зберігати інтимність та різноманітність у відносинах;

- відповідальність за спільний дім і сім'ю включає в себе поділ обов'язків та взаємодію в розвитку сімейних цілей. Відповідальність та спільна робота в побудові сімейного благополуччя сприяє взаємному довір'я та стабільності.

Спільні цінності та цілі в подружніх відносинах допомагають партнерам взаємодіяти, вирішувати конфлікти та розвивати відносини на основі взаєморозуміння та співпраці. ці аспекти є важливими для створення здорового та щасливого подружнього життя.

5. вплив на дітей: подружні стосунки мають суттєвий вплив на емоційне та психологічне благополуччя дітей. здорові взаємини батьків можуть впливати на формування стійкого психологічного фундаменту у дітей.

Вплив подружніх стосунків на дітей є суттєвим і може мати довгострокові наслідки для емоційного та соціального розвитку та проявляється в наступному:

- емоційне благополуччя:

- 1) позитивний вплив: гармонійні та підтримуючі подружні стосунки можуть створювати емоційно стабільне та безпечне середовище для дітей. це сприяє формуванню позитивного емоційного досвіду та навичок управління емоціями;

- 2) негативний вплив: конфліктні та дисфункціональні відносини між батьками можуть викликати стрес та тривогу у дітей, що може впливати на їхнє емоційне благополуччя;

- психосоціальний розвиток:

1) позитивний вплив: здорові подружні стосунки можуть сприяти позитивному психосоціальному розвитку дітей, включаючи формування навичок спілкування, встановлення стосунків та розвиток емпатії;

2) негативний вплив: у випадках дисфункціональних стосунків діти можуть вчитися негативним стратегіям взаємодії та мати труднощі в розвитку соціальних навичок;

– успішність у навчанні:

1) позитивний вплив: стабільні та підтримуючі подружні стосунки можуть сприяти кращому концентруванню та успішності в навчанні. Емоційна підтримка батьків може позитивно впливати на мотивацію та самопочуття дитини;

2) негативний вплив: сприятливе середовище для навчання може порушитися внаслідок напруги та конфліктів між батьками, що може вплинути на успішність у навчанні;

– формування стереотипів стосунків:

1) позитивний вплив: діти, які бачать та вчаться здоровім взаємодіям між батьками, можуть формувати позитивні стереотипи щодо міжособистих відносин у майбутньому;

2) негативний вплив: діти, які бачать негативні стосунки, можуть взяти ці паттерни взаємодії за зразок, що може впливати на їхні власні майбутні відносини.

– відношення до самого себе:

1) позитивний вплив: діти, які виростають у середовищі з любов'ю та підтримкою, можуть розвивати позитивне ставлення до себе та вірити у власні можливості;

2) негативний вплив: діти, які переживають напругу та невдачі в стосунках з батьками, можуть мати проблеми з формуванням позитивного відношення до себе.

Отже, подружні стосунки є ключовим фактором, який визначає психологічне благополуччя та соціальний розвиток дітей. Позитивний

приклад та підтримка від батьків можуть стати фундаментом для стабільного та здорового врядування в майбутньому.

б. розвиток родини. Подружні стосунки мають важливе значення для стабільності та здоров'я сім'ї. Якщо подружні стосунки сильні та задовільні, це може позитивно вплинути на всю родину.

Розвиток родини - це динамічний та еволюційний процес, який охоплює зміни в структурі, функціях, взаємовідносинах та етапах життєвого циклу сім'ї. Враховуючи розвиток родини, слід враховувати різноманітні фактори, такі як статус пари, наявність дітей, етнічна та культурна специфіка, економічні умови та багато інших аспектів.

3. Взаєморозуміння в психології може бути розглянуте з різних психологічних підходів. Нижче подано кілька основних психологічних підходів до взаєморозуміння:

– психодинамічний підхід С Фройд: взаєморозуміння відображає взаємодію свідомого та несвідомого, а також взаємовплив різних структур особистості. Цей підхід спрямований на розуміння психічних механізмів, захисних механізмів та взаємодії між різними частинами особистості;

– біхевіористський підхід Дж. Вотсон: акцентує увагу на вивченні поведінкового вияву та визначення закономірностей в поведінці. Цей підхід розглядає взаєморозуміння як результат взаємодії стимулів та реакцій, сприйняття та інтерпретації поведінкових сигналів;

– когнітивний підхід Ж. Піаже: акцентує увагу на ролі когнітивних процесів (мислення, сприйняття, сприйняття інформації) у формуванні взаєморозуміння, розглядає, як індивіди обробляють та інтерпретують інформацію, а також які когнітивні схеми вони використовують для розуміння інших.

– соціокультурний підхід (Е. Еріксон): розглядає взаєморозуміння як результат соціальних та культурних впливів, аналізує вплив культурних норм, цінностей, стереотипів та соціальних конструкцій на сприйняття інших та процес взаєморозуміння;

- гуманістичний підхід (А. Маслоу): акцентує увагу на ідеї самореалізації та розвитку особистості, взаєморозуміння розглядається як елемент підтримки, дотримання позитивних міжособистісних стосунків та розвитку потенціалу кожного індивіда;

- еволюційний підхід (Басс): аналізує те, як взаєморозуміння може бути зумовлене еволюційними процесами та адаптацією до середовища, розглядає розвиток взаєморозуміння як механізм, що сприяє виживанню та розмноженню.

Кожен з цих підходів вносить важливий внесок у розуміння та вивчення взаєморозуміння з психологічної перспективи. Враховуючи різноманітність цих підходів, можна краще розуміти, як індивіди сприймають, обробляють та взаємодіють один з одним в різних контекстах та умовах.

Майбутнє сімейне взаєморозуміння та благополуччя ґрунтуються на ряді передумов, які формуються вже на етапі створення та розвитку відносин. До основних передумов відносяться:

- взаємна повага та підтримка: повага до індивідуальності партнера та взаємна підтримка є основними аспектами успішних відносин. Слід розвивати вміння слухати, розуміти та підтримувати один одного в досягненні особистих та спільних цілей;

- відкритість та чесність: важливо вільно висловлювати свої думки та почуття без страху засудження, встановлювати відкритий та чесний спосіб спілкування, уникати утримування секретів та спільно вирішувати проблеми;

- емоційна інтелігентність: здатність розпізнавати та ефективно керувати своїми власними емоціями, а також враховувати почуття партнера, активно розвивати навички емоційної саморегуляції та вміння емпатії;

- спільні цілі та цінності: розробка та спільне визначення цілей, які об'єднують партнерів, сприяє взаєморозумінню, обговорення та визначення спільних цілей та цінностей, а також вирішення конфліктів, які можуть виникнути через розбіжності у цінностях;

- гнучкість та адаптивність: здатність пристосовуватися до змін у сімейному та особистому житті, розвивати гнучкість, реагувати на зміни з розумінням та спільно шукати вирішення проблем;

- комунікація: якісна та ефективна комунікація є важливою передумовою розуміння та вирішення конфліктів, слід активно вивчати та вдосконалювати навички комунікації, включаючи слухання, вираження власних думок та вирішення конфліктів;

- відповідальність за власне щастя: кожен партнер несе відповідальність за своє власне щастя та задоволення, необхідно розвивати індивідуальні інтереси та пасії, не покладаючи повністю на партнера обов'язок забезпечити щастя;

- управління стресом та конфліктами: здатність ефективно управляти стресом та розв'язувати конфлікти позитивним способом, розвивати стратегії стресового копінгу та навички конструктивного вирішення конфліктів.

Ці передумови є важливими факторами для створення та підтримання здорових та щасливих сімейних відносин. Спільна робота над цими елементами може стати основою для стабільності та розвитку сім'ї в майбутньому.

Сім'я є структурою, що складається з різноманітних відносин, включаючи владу, взаємна відповідальність та емоційну близькість:

- влада (домінування-підпорядкування): цей аспект відноситься до розподілу влади, контролю та прийняття рішень у сім'ї. Це може включати елементи лідерства, рішень у питаннях, пов'язаних із сімейною діяльністю. Розподіл влади може бути різним у кожній сім'ї і часто базується на культурних, соціальних та індивідуальних факторах;

- взаємна відповідальність: цей аспект відноситься до спільної відповідальності за справи та прийняття рішень у сім'ї. Взаємна відповідальність передбачає спільні зусилля для досягнення спільних цілей та

вирішення проблем, вона сприяє зміцненню сімейної гармонії та підтримує загальний розвиток сім'ї;

– емоційна близькість: цей аспект відноситься до емоційної підтримки, розуміння та взаємне прийняття між членами сім'ї. Емоційна близькість дозволяє створити безпечний простір для висловлення почуттів та взаємодії, забезпечення емоційної близькості важливо для створення відчуття зв'язку та приналежності в сім'ї.

Ці аспекти взаємодії є важливими для функціонування сім'ї як системи. Баланс між владою, взаємна відповідальністю та емоційною близькістю сприяє стабільності та гармонії в сімейних відносинах. Розуміння цих елементів дозволяє сім'ї ефективно вирішувати конфлікти, сприяти розвитку та зміцненню внутрішньої структури.

Характеристики сімейної системи грають ключову роль у визначенні рівня взаєморозуміння подружжя. До них відносяться:

– патерни взаємодії: патерни взаємодії визначають типові способи, якими члени сім'ї взаємодіють один з одним. Це може включати комунікативні стилі, вирішення конфліктів, спільні дії та взаємовідносини між різними членами сім'ї. Вплив на взаєморозуміння подружжя: якщо патерни взаємодії сприяють позитивним та ефективним способам спілкування, це може поліпшити взаєморозуміння. навпаки, негативні патерни можуть призвести до непорозумінь та конфліктів;

– циркулювання інформації: це відноситься до того, як інформація передається та обмінюється в сім'ї. Це може включати відкрите спілкування, спільне прийняття рішень та розподіл інформації між членами сім'ї. Вплив на взаєморозуміння подружжя: ефективне циркулювання інформації сприяє взаєморозумінню та допомагає уникати непорозумінь через відсутність чіткості та чесності в спілкуванні;

– стиль емоційної комунікації: опис: це включає в себе те, як сім'я виражає та обробляє свої емоції. це може бути пов'язано з вираженням почуттів, реакцією на емоції партнера та способами вирішення конфліктів.

Вплив на взаєморозуміння подружжя: стиль емоційної комунікації визначає, наскільки емоції можуть бути вільно висловлювані та сприйняті. якщо стиль спілкування відкритий та при цьому підтримується сприятливий клімат, взаєморозуміння зростає;

– метакомунікація: це розмови про способи спілкування та взаємодії в сім'ї. Метакомунікація може включати обговорення та визначення правил спілкування, вирішення конфліктів та вдосконалення комунікативних навичок. Вплив на взаєморозуміння подружжя: метакомунікація допомагає учасникам сім'ї покращувати взаємне спілкування, що сприяє покращенню взаєморозуміння.

Ці характеристики взаємодії в сім'ї є важливими для взаєморозуміння подружжя. Вони формують контекст та обставини, в яких взаємодіють партнери, і визначають якість сімейних відносин. Працюючи над цими аспектами, сім'ї можуть покращити свої спільні відносини та досягти більшого взаєморозуміння.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ЖІНКОЮ В ШЛЮБИ

2.1 Програма та методи дослідження

У дослідженні брали участь одружені чоловіки та жінки віком від 32 до 41 років у кількості 96 осіб, дослідження проводилось у м. Дніпро. У ході дослідження нами було сформовано 2 групи піддослідних за критерієм порозуміння: 1 група - подружжя з високим рівнем порозуміння у кількості 32 особи, 2 група - подружжя з низьким рівнем порозуміння у кількості 32 особи.

Метою дослідження стало виявлення соціально-психологічні чинники, що впливають на порозуміння подружжя.

У ході дослідження нами була висунута гіпотеза про те, що факторами, що впливають на взаєморозуміння подружжя, є задоволеність шлюбом, сформованість та узгодженість сімейних цінностей, кохання та симпатія у взаєминах між подружжям.

Об'єктом дослідження є система подружніх відносин, предметом - чинники, що впливають взаєморозуміння подружжя.

Відповідно до мети та предмета дослідження нами були сформульовані такі завдання:

- Провести теоретичний аналіз літератури щодо проблеми дослідження, визначити понятійний апарат дослідження.
- Виявити подружжя з різним рівнем взаєморозуміння.
- Охарактеризувати задоволеність шлюбом, узгодженість сімейних цінностей, рівень прояву кохання та симпатії у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння.
- Виявити чинники, що впливають взаєморозуміння подружжя.

Дослідження проводилося у кілька взаємозалежних етапів:

Перший етап - теоретичний аналіз літератури, формулювання робочої гіпотези, визначення об'єкта, предмета, наукового апарату, етапів та основи дослідження.

Другий етап - виявлення подружжя з різним рівнем взаєморозуміння, формування груп піддослідних з високим та низьким рівнем взаєморозуміння. Збір емпіричних даних за показниками задоволеності шлюбом, узгодженості рольових очікувань та домагань у шлюбі, прояви кохання та симпатії у групах піддослідних з різним рівнем взаєморозуміння між подружжям. Первинне опрацювання результатів дослідження.

Третій етап - статистичний аналіз результатів дослідження, порівняльний та рівневий аналіз отриманих даних, виявлення значних відмінностей у досліджуваних вибірках за допомогою методу Стюдента. Систематизація та узагальнення результатів дослідження, оформлення випускної кваліфікаційної роботи.

Методи дослідження адекватні предмету та завданням дослідження:

- опитувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність,
- опитувальник «Рольові очікування та домагання у шлюбі» (РОД),
- опитувальник задоволеності шлюбом,
- опитувальник «Шкала кохання та симпатії».

Статистичні методи – метод описової статистики (середнє арифметичне значення, стандартне відхилення); метод Стюдента.

опитувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність). Мета застосування методики - визначення рівня взаєморозуміння подружжя та формування груп піддослідних з різним рівнем взаєморозуміння.

Опис методики. Опитувальник складається із 45 тверджень, які стосуються взаємовідносин між партнерами у шлюбі. У текст опитувальника закладено три шкали, відображені у назві методики: розуміння, емоційне тяжіння та авторитетність (повага). Кожна шкала включає 15 запитань-затверджень:

.Розуміння (1-15 тверджень): оцінка за цією шкалою свідчить про наявність у

суб'єкта картини особистості партнера, суб'єктивного відчуття знання його індивідуальних особливостей. Суб'єкт, що відзначає у себе високе розуміння чоловіка, не може у інтерпретації його поведінки, думок, почуттів і намірів і може враховувати їх під час спілкування з нею. Низькі оцінки за цією шкалою відображають нерозуміння - відсутність ясної картини особистості партнера, утруднення інтерпретації, пояснення його думок, почуттів, вчинків.

. Емоційне тяжіння (16-30 тверджень) – оцінюються привабливість партнера, бажання спілкуватися, мати з ним справу, терапевтичний вплив контакту на суб'єкта. Невисокі оцінки характеризують складнощі у спілкуванні у партнерів, почуття втоми один від одного.

3. Авторитетність (повага) (31-45 тверджень) – показник того, наскільки партнер сприймається як особистість, наскільки суб'єкт поділяє його світогляд, інтереси, думки та сприймає їх як еталон. Неповага - зневага до партнера як особистості.

Процедура проведення діагностики. Подружжю пропонується самостійно ознайомитися з набором тверджень та висловити свою згоду чи незгоду з кожним із них. У ході процедури діагностики піддослідним пропонується текст опитувальника, бланк відповідей та наступна інструкція: «Тут дано висловлювання про Ваше розуміння свого чоловіка (своєї дружини). На ці запитання можна відповісти: «Так» (згоден, це так), «Ні» (не згоден, це не так) або вибрати відповідь «Не знаю» (важко сказати). Вибравши відповідь, поставити галочку у відповідну графу бланка».

Обробка та інтерпретація результатів

Підрахунок балів проводиться окремо за кожною шкалою відповідно до ключа. Сума балів у межах однієї шкали є числовою мірою параметра, що вимірюється. Таким чином, методика дозволяє виміряти міру розуміння, емоційної привабливості та поваги. Максимальне значення з кожної з цих шкал становить 30 балів. Загальний показник взаєморозуміння визначається як середнє значення вчених даних за кожною шкалою.

В ході обробки отриманих даних нами визначено рівні взаєморозуміння подружжя, на підставі чого сформовані групи піддослідних з високим та низьким рівнем взаєморозуміння: 0-10 балів – низький рівень взаєморозуміння, 20-30 балів – високий рівень взаєморозуміння.

2. Опитувальник «Рольові очікування та домагання у шлюбі».

Мета застосування методики - вивчення уявлень подружжя про значущість у сімейному житті сексуальних відносин, особисту спільноту чоловіка та дружини, батьківських обов'язків, професійних інтересів кожного з подружжя, господарсько-побутового обслуговування, моральної та емоційної підтримки, зовнішньої привабливості партнера. Ці показники, відбиваючи основні функції сім'ї, становлять шкалу сімейних цінностей (ШСЦ). Результати цієї методики свідчать про ієрархію сімейних цінностей подружжя, що дає можливість зробити висновок про соціально-психологічну сумісність подружжя в сім'ї.

Опис методики. Методика містить по 36 тверджень у кожному варіанті (чоловічому та жіночому) і складається з 7 шкал:

1. Інтимно-сексуальна шкала (твердження № 1-3) - шкала значущості сексуальних відносин у подружжі. Високі оцінки за шкалою означають, що партнер вважає сексуальну гармонію важливою умовою подружнього щастя, ставлення до партнера істотно залежить від оцінки її як сексуального партнера. Низькі оцінки за шкалою інтерпретуються як недооцінка сексуальних взаємин у шлюбі.

. Шкала особистісної ідентифікації з партнером (кою) (твердження № 4-6) - шкала, що відображає становлення чоловіка (дружини) та особистісну ідентифікацію з шлюбним партнером: очікування спільності інтересів, потреб, ціннісних орієнтації, способів проведення часу. Низькі оцінки за шкалою передбачають встановлення на особисту автономію.

3. Господарсько-побутова шкала вимірює встановлення подружжя на реалізацію господарсько-побутової функції сім'ї. Ця шкала, як і всі наступні, має дві підшкали: «рольові очікування» та «рольові претензії». Підшкала

«рольові очікування» (затвердження № 7-9) – оцінки розглядаються як ступінь очікування від партнера активного вирішення побутових питань. Чим вище оцінки за шкалою рольових очікувань, тим більше вимог висуває чоловік (дружина) до участі чоловіка в організації побуту, тим більше значення мають господарсько-побутові вміння та навички партнера. Підшкала «рольові домагання» (твердження № 22-24) відбиває установки на власну активну участь у веденні домашнього господарства. Загальна оцінка за шкалою сприймається як оцінка чоловіком (дружиною) значимості побутової організації сім'ї.

. Батьківсько-виховна шкала дозволяє судити про ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків. Підшкала рольових очікувань (затвердження № 10-12) показує виразність встановлення чоловіка(і) на активну батьківську позицію шлюбного партнера. Підшкала рольових домагань (твердження № 25-27) свідчить про орієнтацію чоловіка (дружини) на власні обов'язки у вихованні дітей. Загальна оцінка шкали сприймається як показник значущості для чоловіка(і) батьківських функцій. Чим вище оцінка шкали, тим більше значення надає чоловік (дружина) ролі батька (матері), тим більше він вважає батьківство основною цінністю, що концентрує навколо себе життя сім'ї.

. Шкала соціальної активності відбиває установку на значимість зовнішньої соціальної активності (професійної, суспільної) для стабільності шлюбно-сімейних відносин. Підшкала «рольові очікування» (твердження № 13-15) вимірює ступінь орієнтації чоловіка (дружини) на те, що шлюбний партнер повинен мати серйозні професійні інтереси, грати активну громадську роль. Підшкала «рольові домагання» (твердження № 28-30) ілюструє виразність своїх професійних потреб чоловіка(и). Загальна оцінка шкали показує важливість внесімейних інтересів чоловіка (дружини), є основними цінностями у процесі міжособистісного взаємодії подружжя.

. Емоційно-психотерапевтична шкала виражає установку на значущість емоційно-психотерапевтичної функції шлюбу. Підшкала «рольові очікування» (твердження № 16-17) вимірює ступінь орієнтації чоловіка (дружини) на те, що

шлюбний партнер візьме на себе роль емоційного лідера в сім'ї в питаннях корекції психологічного клімату в сім'ї, надання моральної та емоційної підтримки, створення «психотерапевтичної» атмосфери». Підшкала «рольові домагання» (твердження № 31-33) відбиває прагнення чоловіка (дружини) бути сімейним «психотерапевтом». Загальна оцінка шкали сприймається як показник значущості для чоловіка(и) взаємної моральної та емоційної підтримки членів сім'ї, орієнтації на шлюб як середовище, що сприяє психологічній розрядці та стабілізації.

. Шкала зовнішньої привабливості оцінює ступінь значущості зовнішнього вигляду чоловіка (дружини), його відповідність стандартам сучасної моди. Підшкала «рольові очікування» (твердження № 19-21) свідчить про виразність бажання чоловіка(и) мати зовні привабливого партнера. Підшкала «рольові претензії» (твердження № 34-36) ілюструє установку на власну привабливість, прагнення модно та красиво одягатися. Загальна оцінка - показник орієнтації чоловіка на сучасні зразки зовнішнього вигляду.

Процедура проведення діагностики. Подружжю пропонується текст опитувальника та бланк відповідей. У ході процедури діагностики піддослідні повинні самостійно ознайомитися з набором тверджень, що відповідають їх статі, і відповідно до інструкції висловити своє ставлення до кожного твердження, використовуючи наступні варіанти відповідей: «Повністю згоден», «Загалом це вірно», «Це не зовсім так», «Це неправильно».

Обробка та інтерпретація результатів. Відповідно до запропонованих варіантів відповідей, твердження, віднесені до групи «повністю згоден», оцінюються у 3 бали; до групи «загалом, це правильно» - 2 бали; до групи «це зовсім так» - 1 бал; "це невірно" - 0 балів.

Таким чином, мінімальний сумарний бал за шкалою становить 0 балів, максимальний підсумковий бал за шкалою – 9 балів. Шкала оцінок взаємовідносин представлена трьома категоріями: низькі оцінки за шкалою – 0-3 бали; середні оцінки за шкалою – 4-6 бали; високі оцінки за шкалою – 7-9 балів.

Підсумкові бали за рештою показників обчислюються як напівсума балів за підшкалами «очікування» та «домагання». Далі обробка та аналіз результатів проводиться у декілька етапи:

) аналіз індивідуальних показників шкали сімейних цінностей, рольових очікувань та домагань подружжя дозволяє характеризувати уявлення чоловіка/дружини про ієрархію сімейних цінностей, про власну активність при реалізації сімейних функцій;

) Порівняльний аналіз уявлень чоловіка та дружини проводиться за допомогою таблиці та дозволяє визначити ступінь узгодженості сімейних цінностей подружжя. Ця узгодженість характеризується різницею балів показників шкали сімейних цінностей чоловіка й дружини: що менше різниця, то більше узгодженість уявлень подружжя про найбільш значних сферах життєдіяльності сім'ї. Різниця більше 3 балів свідчить про досить високий рівень конфліктності подружжя у тій чи іншій області.

. Опитувальник задоволеності шлюбом. Мета застосування методики - експрес-діагностика ступеня задоволеності-незадоволеності шлюбом у кожного з подружжя, а також збігу або неузгодженості отриманих оцінок.

Опис методики. Текст методики складається з 24 тверджень (початковий варіант містив 29 тверджень), які можуть бути зведені до шести наступних типів:

- . Порівняння свого шлюбу коїться з іншими шлюбами.
- . Припущення щодо оцінки власного шлюбу з боку.
- . Констатація тих чи інших почуттів на адресу партнера у теперішньому чи минулому.
- . Власна оцінка чоловіка за низкою властивостей.
- . Установка зміну характеру чоловіка.
- . Думка, позитивна чи негативна, щодо шлюбу взагалі.

Кожному твердженню відповідають три варіанти відповіді: «вірно»,

як позитивні, і негативні характеристики шлюбу і сформульовані як і позитивної, і у негативної формі.

Процедура проведення діагностики. Заповнення опитувальника займає трохи більше 10 хвилин. Питання не стосуються надміру інтимних фактів та подробиць. У ході діагностики подружжю пропонується текст опитувальника та бланк відповідей з наступною інструкцією: «Уважно читайте кожне твердження та обирайте один із трьох варіантів відповідей, що пропонуються. Намагайтеся уникати проміжних відповідей типу «важко сказати», «важко відповісти» і т. п. Виконуйте роботу якомога швидше».

Обробка та інтерпретація результатів здійснюється за допомогою ключа. Якщо вибраний випробуванням варіант відповіді (а чи в) збігається з наведеним у ключі, то нараховується 2 бали; якщо відповідь проміжна (б) – 1 бал; за відповідь, що не збігається з «ключом», – 0 балів. Далі підраховується сумарний бал з усіх відповідей. Можливий діапазон тестового балу – від 0 до 48 балів. Високий бал говорить про задоволеність шлюбом. Вся вісь сумарних балів тесту розбивається на 7 категорій, утворюючи таку шкалу оцінок взаємовідносин:

- 16 балів - абсолютно неблагополучні,
- 22 бали - неблагополучні,
- 26 балів - скоріше неблагополучні,
- 28 балів - перехідні,
- 32 балів - скоріше благополучні,
- 38 балів - благополучні,
- 48 балів – абсолютно благополучні стосунки.

. Опитувальник «Шкала кохання та симпатії».

Мета застосування методики – з'ясувати, що переважає у взаєминах: любов чи симпатія.

Опис методики. В остаточний варіант методики включено 14 пунктів.

Процедура проведення діагностики. Час виконання методики – 5-7 хвилин. У ході процедури проведення піддослідним пропонується текст

опитувальника та наступна інструкція: «Вашій увазі подаються наступні твердження, які стосуються Вас та Вашої дружини. До кожного твердження необхідно підібрати той варіант відповіді, який, на Вашу думку, найбільше відповідає відносинам, що склалися з ним (нею). Варіанти відповіді такі: Постарайтеся відповідати якомога відвертіше. Не затримуйтеся довго над обмірковуванням будь-якого твердження. І пам'ятайте: немає правильних та неправильних відповідей».

Опрацювання результатів діагностики. До шкали любові належать такі твердження: 1,3,5,7,9, 11, 13. Шкала симпатії представлена твердженнями за парними номерами 2, 4, 6,8,10,12,14. Відповіді оцінюються так: відповідь «Так» - 4 бали; відповідь «Ймовірно, це так» – 3 бали; відповідь «Навряд це так» - 2 бали; відповідь «Це зовсім не так» – 1 бал.

Бали, присвоєні відповідям на кожне із тверджень, підсумовуються окремо за шкалою кохання та за шкалою симпатії. Підсумкові оцінки можуть змінюватись від 7 до 28 балів. Можливий підрахунок сумарного балу за обома шкалами, що характеризує загальний рівень емоційних відносин у діаді (від 14 до 56 балів).

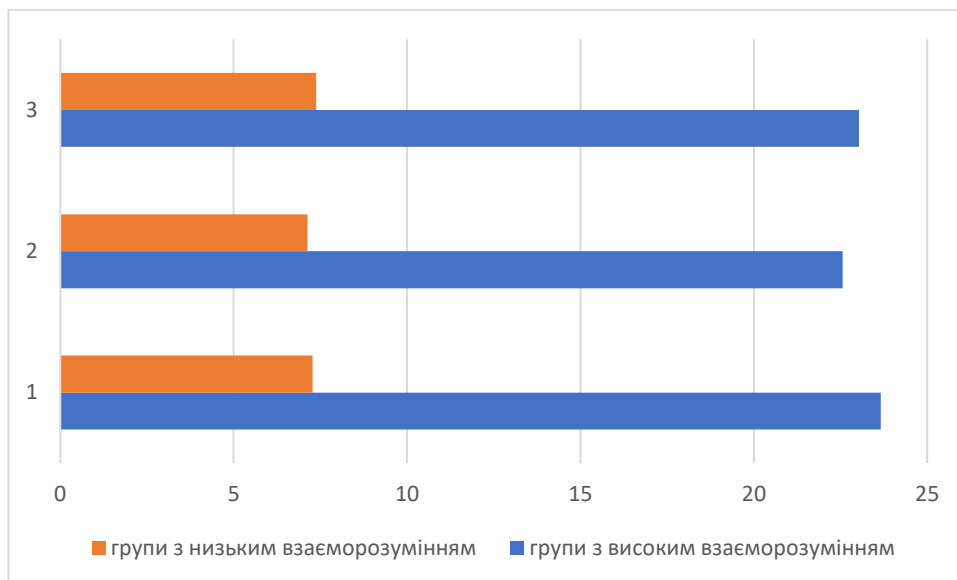
У ході подальшої обробки отриманих даних нам було проведено статистичний аналіз показників, отриманих за допомогою заявлених методик, визначено середні значення та стандартні відхилення показників у досліджуваних вибірках. Проведено рівневий та порівняльний аналіз факторів, що впливають на взаємини подружжя у досліджуваних вибірках.

2.2. Результати дослідження

Для виявлення подружжя з різним рівнем взаєморозуміння, було використано опитувальник РЕА. У дослідженні прийняло участь 48 подружніх пар, 96 осіб. На основі отриманих даних було сформовано 2 групи піддослідних: 1 група - подружжя з високим рівнем порозуміння у кількості 32

особи. 2 група - подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння в кількості 32 особи, всього 64 особи.

На рисунку 2.1. представлені середні значення показників взаєморозуміння подружжя, отриманих за допомогою опитувальника РЕА.

Умовні позначення: 1. Розуміння. 2. Емоційне тяжіння. 3. Авторитетність.

Рисунок 2.1. Середні значення показників розуміння, емоційного тяжіння та авторитетності подружжя у групах із високим та низьким рівнем взаєморозуміння.

Як показує рисунок 2.1, група з високим рівнем взаєморозуміння характеризується високим рівнем розуміння чоловіка (23,66), що відображається в умінні інтерпретувати поведінку, думки, почуття та наміри чоловіка і враховувати їх при спілкуванні з ним. Виявлено високий рівень емоційної привабливості чоловіка (22,56), бажання спілкуватися, мати з ним справу, а також високий рівень авторитетності (23,03), що відображає рівень поваги, вміння розділяти світогляд, інтереси та думки чоловіка.

У групі з низьким рівнем взаєморозуміння виявлено низький рівень розуміння чоловіка (7,28), що відображає відсутність ясної картини особистості партнера, утруднення інтерпретації його думок, почуттів, вчинків. Виявлено низький рівень емоційної привабливості чоловіка (7,13), що характеризує складнощі у спілкуванні у партнерів, почуття втоми один від

одного, а також низький рівень авторитетності (7,38), що відображає неповагу та зневагу до чоловіка.

Наступним завданням нашого дослідження стало вивчення узгодженості сімейних цінностей подружжя, отриманих за допомогою опитувальника

На рисунку 2.2. представлені середні значення сімейних цінностей у подружжя з різним рівнем взаєморозуміння.

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Ступінь вираженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння лежить у зоні середнього рівня розвитку, у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння в зоні верхньої межі середнього рівня, у подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння в зоні нижньої межі середнього рівня.

2. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння провідними сімейними цінностями є соціальна активність (6,44), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (6,44), реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (6,38).

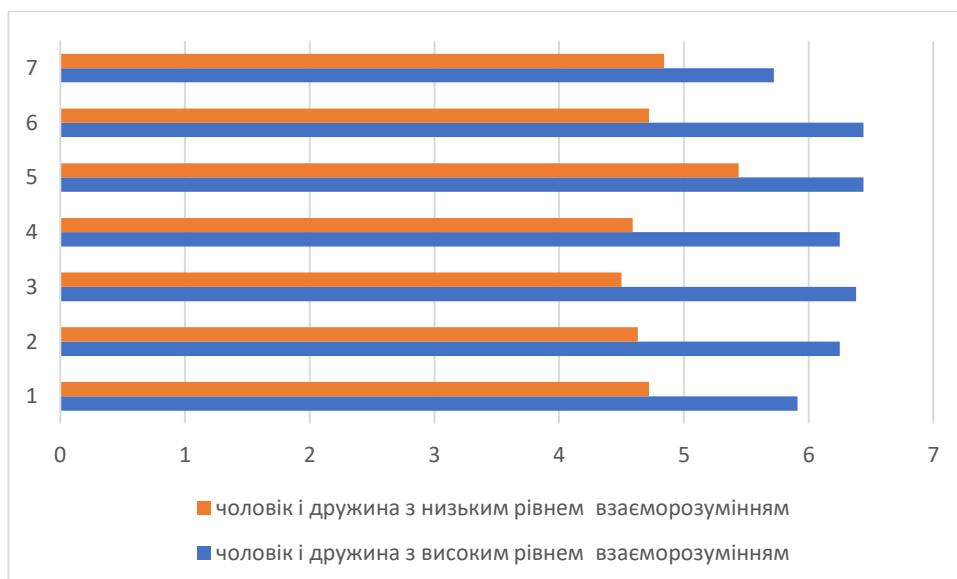

Рисунок 2.2. Середні значення сімейних цінностей у подружжя з високим та низьким порозумінням.

Умовні позначення: 1. Інтимно-сексуальна шкала. 2. Шкала особистісної ідентифікації. 3. Господарсько-побутова шкала. 4. Батьківсько-виховна шкала. 5. Шкала соціальної активності. 6. Емоційно-психотерапевтична шкала. 7. Шкала зовнішньої привабливості.

1. У групі подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння провідними сімейними цінностями є соціальна активність (5,44), зовнішня привабливість чоловіка (4,84), малозначущою цінністю є реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (4,5).

2. Порівняльний аналіз сімейних цінностей у досліджуваних групах подружжя показує, що у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння система сімейних цінностей має більш високий рівень розвитку за всіма цінностями і відрізняється спрямованістю на взаємну моральну та емоційну підтримку членів сім'ї та реалізацією господарсько-побутової функції сім'ї.

Далі необхідно з'ясувати, чи ці відмінності статистично значущі. З цією метою було проведено статистичний аналіз за допомогою t-критерію Стьюдента, результати якого наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Значущі відмінності сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння

№	Сімейні цінності	Значення t-критерію Стьюдента при $p < 0,05$.
	Сексуальні стосунки у шлюбі	
	Особистісна ідентифікація зі шлюбним партнером	
	Реалізація господарсько-побутової функції сім'ї	
	Відношення подружжя до своїх батьківських обов'язків	
	Соціальна активність	
	Взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї	

Статистичний аналіз за допомогою t-критерію Стьюдента виявив значні відмінності за такими цінностями, як сексуальні відносини в шлюбі ($t= 3,71$, при $p<0,05$), особистісна ідентифікація зі шлюбним партнером, що виражається в спільності інтересів, потреб та способів проведення часу ($t= 5,08$, при $p<0,05$), реалізація господарсько-побутової функції в сім'ї ($t=3,08$, при $p<0,05$), ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків ($t= 4,89$, при $p<0,05$), соціальна активність ($t=2,93$, при $p<0,05$), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї ($t=4,38$, при $p<0,05$).

Дані результати можна проінтерпретувати наступним чином: подружжя з високим рівнем взаєморозуміння на відміну від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння характеризується високою значимістю сексуальних відносин у подружжі, спільністю інтересів, потреб і способів проведення часу, значимістю господарсько-побутової функції сім'ї та батьківських обов'язків, емоційної підтримки членів сім'ї та соціальної активності.

Далі було проаналізовано ступінь узгодженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння, результати якої представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. Ступінь узгодженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння

№	Сімейні цінності	Ступінь узгодженості	
		Група з високим рівнем порозуміння	Група з низьким рівнем порозуміння
	Сексуальні стосунки у шлюбі		
	Особистісна ідентифікація зі шлюбним партнером		
	Реалізація господарсько-побутової функції сім'ї		
	Відношення подружжя до своїх батьківських обов'язків		
	Соціальна активність		

	Взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї		
	Зовнішня привабливість чоловіка		

Результати дослідження ступеня узгодженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння дозволяють зробити такі висновки:

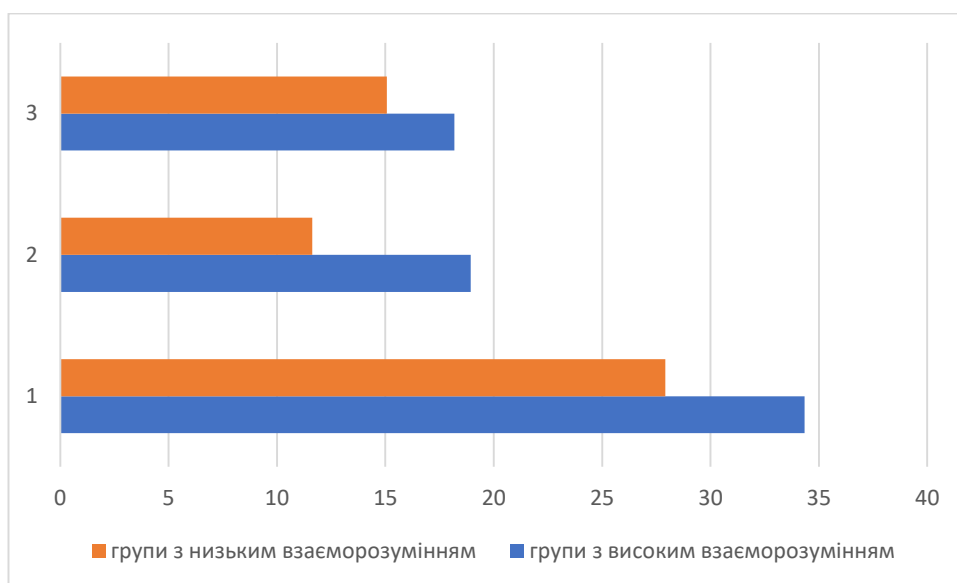
1. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння найбільша узгодженість виявлена за такими цінностями, як сексуальні відносини в шлюбі (0,06), спільність інтересів, потреб та способів проведення часу (0,12), соціальна активність (0,12), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (0,12). Найменша узгодженість виявлена за такими цінностями, як ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,75), зовнішня привабливість чоловіка (0,68).

2. У групі подружжя з низьким рівнем порозуміння найбільша узгодженість виявлена за такими цінностями, як реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (0), яка не є значущою для цієї групи подружжя, ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,07). Найменша узгодженість виявлено за такими цінностями, як соціальна активність (0,62), що є значущою для подружжя цієї групи, сексуальні відносини у подружжі (0,43).

Дані результати підтверджують висунуту під час дослідження гіпотезу у тому, що чинниками, які впливають на взаєморозуміння подружжя, є сформованість і узгодженість сімейних цінностей.

Наступним завданням дослідження став аналіз результатів дослідження ступеня задоволеності шлюбом, отриманих за допомогою опитувальника задоволеності шлюбом, та ступеня прояву кохання та симпатії у шлюбі, отриманих за допомогою опитувальника «Шкала кохання та симпатії».

На рисунку 2.3. представлені середні значення показників задоволеності шлюбом, любові та симпатії у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння.

Умовні позначення: 1. Задоволеність шлюбом. 2. Кохання. 3. Вона.

Рисунок 2.3. Середні значення показників задоволеності шлюбом, любові та симпатії у групах подружжя з високим та низьким рівнем взаєморозуміння.

Результати дослідження ступеня задоволеності шлюбом, любові та симпатії у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння дозволяють зробити такі висновки:

1. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з високим рівнем взаєморозуміння лежить у зоні благополучних відносин (34,34), у подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння у зоні невизначених відносин (27,91) (перехідних до рівня умовно благополучних відносин).

2. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння виявлено більш високий рівень кохання та симпатії в порівнянні з групою подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння: у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння показник кохання 18,94, у подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння 11,63; у подружжя з високим рівнем порозуміння показник симпатії 18,19, у подружжя з низьким рівнем порозуміння 15,16.

3. У групі подружжя з високим рівнем порозуміння домінує почуття любові, подружжя з низьким рівнем порозуміння домінує почуття симпатії.

Далі необхідно з'ясувати, чи ці відмінності статистично значущі. З цією метою ми провели статистичний аналіз за допомогою t-критерію Стюдента, результати якого наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. Значні відмінності задоволеності шлюбом, любові та симпатії у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння

№	Чинники, що впливають на взаєморозуміння подружжя	Значення t-критерію Стюдента при $p < 0,05$.
	Задоволеність шлюбом	
	Кохання	
	Симпатія	

Статистичний аналіз за допомогою методу Стюдента виявив значні відмінності за показником задоволеності шлюбом ($t = 5,13$, при $p < 0,05$), за показником кохання ($t = 8,02$, при $p < 0,05$), за показником симпатія ($t = 4,67$, при $p < 0,05$). Дані результати можна проінтерпретувати наступним чином: подружжя з високим рівнем взаєморозуміння на відміну від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння характеризується високим ступенем задоволеності шлюбом, високим проявом кохання та симпатії між подружжям.

Дані результати підтверджують висунуту в ході дослідження гіпотезу про те, що факторами, що впливають на порозуміння подружжя, є задоволеність шлюбом, кохання та симпатія між подружжям.

Аналіз результатів емпіричного дослідження чинників, які впливають на порозуміння подружжя, дозволив зробити такі висновки:

1. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння ступінь вираженості сімейних цінностей лежить у зоні підвищеного рівня, провідними сімейними цінностями є соціальна активність (6,44), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (6,44), реалізація господарсько-побутової

функції сім'ї (6,38). Виявлено високу узгодженість за такими цінностями, як сексуальні відносини у шлюбі (0,06), спільність інтересів, потреб та способів проведення часу (0,12), соціальна активність (0,12), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (0,12), найменша узгодженість виявлено за такими цінностями, як ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,75), зовнішня привабливість чоловіка (0,68), що відображає переважно гендерні відмінності подружжя.

2. У групі подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння ступінь вираженості сімейних цінностей лежить у зоні зниженого рівня, провідними сімейними цінностями є соціальна активність (5,44), зовнішня привабливість чоловіка (4,84), малозначущою цінністю є реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (4, 5). Висока узгодженість виявлено за цінностями, які є значимими для цієї групи подружжя - реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (0), ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,07). Низька узгодженість виявлено за такими цінностями, як соціальна активність (0,62), що є значущою для подружжя цієї групи, сексуальні відносини у подружжі (0,43).

3. Подружжя з високим рівнем взаєморозуміння статистично відрізняється від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння високою значимістю сексуальних відносин у шлюбі, спільністю інтересів, потреб та способів проведення часу, значимістю господарсько-побутової функції сім'ї та батьківських обов'язків, значимістю взаємної моральної та емоційної підтримки.

4. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з високим рівнем взаєморозуміння лежить у зоні благополучних відносин (34,34). У відносинах домінує почуття кохання.

5. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння лежить у зоні невизначених відносин (27,91), що відбиває напружені відносини між подружжям.

6. Подружжя з високим рівнем порозуміння статистично відрізняється від подружжя з низьким рівнем порозуміння високим ступенем задоволеності шлюбом, високим проявом кохання та симпатії між подружжям.

Дані результати підтверджують висунуту в ході дослідження гіпотезу про те, що факторами, що впливають на порозуміння подружжя, є сформованість та узгодженість сімейних цінностей, задоволеність шлюбом, кохання та симпатія між подружжям.

Формування взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі — це важливий аспект побудови стійких та здорових сімейних відносин. Можна сформулювати наступні рекомендації, які можуть сприяти цьому процесу:

- активне слухання: слід намагатися зрозуміти точку зору вашого партнера, демонструючи активне слухання. враховуйте його чи її почуття та переконання;

- відкритість та чесність: необхідно бути відкритими та чесними у спілкуванні, діліться своїми думками та почуттями, але робіть це з повагою;

- розвиток емпатії: слід спробувати відчувати та зрозуміти почуття партнера, поставити себе на його чи її місце, емпатія робить взаєморозуміння глибшим;

- конструктивне вирішення конфліктів: слід навчитися ефективно вирішувати конфлікти, зосередитися на пошуку компромісів та спільних рішень, а не на винищуванні один одного;

- спільні цінності: варто розглянути та обговорити свої спільні цінності та цілі, це допомагає побудувати взаєморозуміння щодо важливих аспектів життя.

- спільна діяльність: варто проводити час разом, включаючи спільні хобі, подорожі чи інші спільні заняття, це сприятиме покращенню взаєморозуміння;

– метакомунікація: необхідно обговорювати комунікаційні звички та стиль спілкування, метакомунікація допомагає покращити сам процес спілкування;

– гнучкість та толерантність: слід бути гнучкими та толерантними до різниць у поглядах власних та партнера, це сприятиме побудові взаєморозуміння;

– спільна відповідальність: варто приймати спільну відповідальність за сімейне життя. розподіляти обов'язки та приймайте спільні рішення;

– підтримка і заохочення: слід підтримувати та заохочувати один одного. Визнання позитивних аспектів у взаємодії може зміцнити взаєморозуміння.

Ці рекомендації можуть служити як основа для розвитку взаєморозуміння в сімейних відносинах. Пам'ятайте, що кожна пара унікальна, тому важливо враховувати особливості вашого відношення та пристосовувати підходи з урахуванням ваших власних потреб та цінностей.

Висновки по розділу 2.

дослідженні брали участь одружені чоловіки та жінки віком від 32 до 41 років у кількості 96 осіб, дослідження проводилось у м. Дніпро. У ході дослідження нами було сформовано 2 групи піддослідних за критерієм порозуміння: 1 група - подружжя з високим рівнем порозуміння у кількості 32 особи, 2 група - подружжя з низьким рівнем порозуміння у кількості 32 особи.

Метою дослідження стало виявлення соціально-психологічні чинники, що впливають на порозуміння подружжя.

Методи дослідження адекватні предмету та завданням дослідження:

- опитувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність),
- опитувальник «Рольові очікування та домагання у шлюбі» (РОД),
- опитувальник задоволеності шлюбом,
- опитувальник «Шкала кохання та симпатії».

Статистичні методи – метод описової статистики (середнє арифметичне значення, стандартне відхилення); метод Стьюдента.

питувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність). Мета застосування методики - визначення рівня взаєморозуміння подружжя та формування груп піддослідних з різним рівнем взаєморозуміння.

Опис методики. Опитувальник складається із 45 тверджень, які стосуються взаємовідносин між партнерами у шлюбі. У текст опитувальника закладено три шкали, відображені у назві методики: розуміння, емоційне тяжіння та авторитетність (повага).

2. Опитувальник «Рольові очікування та домагання у шлюбі».

Мета застосування методики - вивчення уявлень подружжя про значущість у сімейному житті сексуальних відносин, особисту спільноту чоловіка та дружини, батьківських обов'язків, професійних інтересів кожного з подружжя, господарсько-побутового обслуговування, моральної та емоційної підтримки, зовнішньої привабливості партнера. Ці показники, відбиваючи основні функції сім'ї, становлять шкалу сімейних цінностей (ШСЦ). Результати цієї методики свідчать про ієрархію сімейних цінностей подружжя,

що дає можливість зробити висновок про соціально-психологічну сумісність подружжя в сім'ї.

Опис методики. Методика містить по 36 тверджень у кожному варіанті (чоловічому та жіночому) і складається з 7 шкал.

. Опитувальник задоволеності шлюбом. Мета застосування методики - експрес-діагностика ступеня задоволеності-незадоволеності шлюбом у кожного з подружжя, а також збігу або неузгодженості отриманих оцінок.

Опис методики. Текст методики складається з 24 тверджень (початковий варіант містив 29 тверджень), які можуть бути зведені до шести наступних типів:

. Порівняння свого шлюбу коїться з іншими шлюбами.

Припущення щодо оцінки власного шлюбу з боку.

. Констатація тих чи інших почуттів на адресу партнера у теперішньому чи минулому.

. Власна оцінка чоловіка за низкою властивостей.

. Установка зміну характеру чоловіка.

. Думка, позитивна чи негативна, щодо шлюбу взагалі.

. Опитувальник «Шкала кохання та симпатії».

Мета застосування методики – з'ясувати, що переважає у взаєминах: любов чи симпатія.

Опис методики. В остаточний варіант методики включено 14 пунктів.

Процедура проведення діагностики. Час виконання методики – 5-7 хвилин. У ході процедури проведення піддослідним пропонується текст опитувальника та наступна інструкція: «Вашій увазі подаються наступні твердження, які стосуються Вас та Вашої дружини. До кожного твердження необхідно підібрати той варіант відповіді, який, на Вашу думку, найбільше відповідає відносинам, що склалися з ним (нею). Варіанти відповіді такі: Постарайтеся відповідати якомога відвертіше. Не затримуйтеся довго над

обмірковуванням будь-якого твердження. І пам'ятайте: немає правильних та неправильних відповідей».

Для виявлення подружжя з різним рівнем взаєморозуміння, було використано опитувальник РЕА. У дослідженні прийняло участь 48 подружніх пар, 96 осіб. На основі отриманих даних було сформовано 2 групи піддослідних: 1 група - подружжя з високим рівнем порозуміння у кількості 32 особи. 2 група - подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння в кількості 32 особи, всього 64 особи.

Група з високим рівнем взаєморозуміння характеризується високим рівнем розуміння чоловіка (23,66), що відображається в умінні інтерпретувати поведінку, думки, почуття та наміри чоловіка і враховувати їх при спілкуванні з ним. Виявлено високий рівень емоційної привабливості чоловіка (22,56), бажання спілкуватися, мати з ним справу, а також високий рівень авторитетності (23,03), що відображає рівень поваги, вміння розділяти світогляд, інтереси та думки чоловіка.

У групі з низьким рівнем взаєморозуміння виявлено низький рівень розуміння чоловіка (7,28), що відображає відсутність ясної картини особистості партнера, утруднення інтерпретації його думок, почуттів, вчинків. Виявлено низький рівень емоційної привабливості чоловіка (7,13), що характеризує складнощі у спілкуванні у партнерів, почуття втоми один від одного, а також низький рівень авторитетності (7,38), що відображає неповагу та зневагу до чоловіка.

Наступним завданням нашого дослідження стало вивчення узгодженості сімейних цінностей подружжя, отриманих за допомогою опитувальника «Рольові очікування та домагання у шлюбі».

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Ступінь вираженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння лежить у зоні середнього рівня розвитку, у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння в зоні верхньої межі середнього рівня, у

подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння в зоні нижньої межі середнього рівня.

2. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння провідними сімейними цінностями є соціальна активність (6,44), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (6,44), реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (6,38).

3. У групі подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння провідними сімейними цінностями є соціальна активність (5,44), зовнішня привабливість чоловіка (4,84), малозначущою цінністю є реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (4,5).

4. Порівняльний аналіз сімейних цінностей у досліджуваних групах подружжя показує, що у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння система сімейних цінностей має більш високий рівень розвитку за всіма цінностями і відрізняється спрямованістю на взаємну моральну та емоційну підтримку членів сім'ї та реалізацією господарсько-побутової функції сім'ї.

Статистичний аналіз за допомогою t-критерію Стьюдента виявив значні відмінності за такими цінностями, як сексуальні відносини в шлюбі ($t= 3,71$, при $p<0,05$), особистісна ідентифікація зі шлюбним партнером, що виражається в спільності інтересів, потреб та способів проведення часу ($t= 5,08$, при $p<0,05$), реалізація господарсько-побутової функції в сім'ї ($t=3,08$, при $p<0,05$), ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків ($t= 4,89$, при $p<0,05$), соціальна активність ($t=2,93$, при $p<0,05$), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї ($t=4,38$, при $p<0,05$).

Дані результати можна проінтерпретувати наступним чином: подружжя з високим рівнем взаєморозуміння на відміну від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння характеризується високою значимістю сексуальних відносин у подружжі, спільністю інтересів, потреб і способів проведення часу, значимістю господарсько-побутової функції сім'ї та батьківських обов'язків, емоційної підтримки членів сім'ї та соціальної активності.

Результати дослідження ступеня узгодженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння дозволяють зробити такі висновки:

1. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння найбільша узгодженість виявлена за такими цінностями, як сексуальні відносини в шлюбі (0,06), спільність інтересів, потреб та способів проведення часу (0,12), соціальна активність (0,12), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (0,12). Найменша узгодженість виявлена за такими цінностями, як ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,75), зовнішня привабливість чоловіка (0,68).

2. У групі подружжя з низьким рівнем порозуміння найбільша узгодженість виявлена за такими цінностями, як реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (0), яка не є значущою для цієї групи подружжя, ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,07). Найменша узгодженість виявлено за такими цінностями, як соціальна активність (0,62), що є значущою для подружжя цієї групи, сексуальні відносини у подружжі (0,43).

Дані результати підтверджують висунуту під час дослідження гіпотезу у тому, що чинниками, які впливають на взаєморозуміння подружжя, є сформованість і узгодженість сімейних цінностей.

Наступним завданням дослідження став аналіз результатів дослідження ступеня задоволеності шлюбом, отриманих за допомогою опитувальника задоволеності шлюбом, та ступеня прояву кохання та симпатії у шлюбі, отриманих за допомогою опитувальника «Шкала кохання та симпатії».

Результати дослідження ступеня задоволеності шлюбом, любові та симпатії у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння дозволяють зробити такі висновки:

1. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з високим рівнем взаєморозуміння лежить у зоні благополучних відносин (34,34), у подружжя з

низьким рівнем взаєморозуміння у зоні невизначених відносин (27,91) (перехідних до рівня умовно благополучних відносин).

2. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння виявлено більш високий рівень кохання та симпатії в порівнянні з групою подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння: у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння показник кохання 18, 94, у подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння 11,63; у подружжя з високим рівнем порозуміння показник симпатії 18, 19, у подружжя з низьким рівнем порозуміння 15,16.

3. У групі подружжя з високим рівнем порозуміння домінує почуття любові, подружжя з низьким рівнем порозуміння домінує почуття симпатії.

Статистичний аналіз за допомогою методу Стьюдента виявив значні відмінності за показником задоволеності шлюбом ($t= 5,13$, при $p<0,05$), за показником кохання ($t= 8,02$, при $p<0,05$), за показником симпатія ($t=4,67$, при $p<0,05$). Дані результати можна проінтерпретувати наступним чином: подружжя з високим рівнем взаєморозуміння на відміну від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння характеризується високим ступенем задоволеності шлюбом, високим проявом кохання та симпатії між подружжям.

Дані результати підтверджують висунуту в ході дослідження гіпотезу про те, що факторами, що впливають на порозуміння подружжя, є задоволеність шлюбом, кохання та симпатія між подружжям.

Аналіз результатів емпіричного дослідження чинників, які впливають на порозуміння подружжя, дозволив зробити такі висновки:

1. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння ступінь вираженості сімейних цінностей лежить у зоні підвищеного рівня, провідними сімейними цінностями є соціальна активність (6,44), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (6,44), реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (6,38). Виявлено високу узгодженість за такими цінностями, як сексуальні відносини у шлюбі (0,06), спільність інтересів, потреб та способів проведення часу (0,12), соціальна активність (0,12), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (0,12), найменша узгодженість виявлено за

такими цінностями, як ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,75), зовнішня привабливість чоловіка (0,68), що відображає переважно гендерні відмінності подружжя.

2. У групі подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння ступінь вираженості сімейних цінностей лежить у зоні зниженого рівня, провідними сімейними цінностями є соціальна активність (5,44), зовнішня привабливість чоловіка (4,84), малозначущою цінністю є реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (4, 5). Висока узгодженість виявлено за цінностями, які є значимими для цієї групи подружжя - реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (0), ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,07). Низька узгодженість виявлено за такими цінностями, як соціальна активність (0,62), що є значущою для подружжя цієї групи, сексуальні відносини у подружжі (0,43).

3. Подружжя з високим рівнем взаєморозуміння статистично відрізняється від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння високою значимістю сексуальних відносин у шлюбі, спільністю інтересів, потреб та способів проведення часу, значимістю господарсько-побутової функції сім'ї та батьківських обов'язків, значимістю взаємної моральної та емоційної підтримки.

4. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з високим рівнем взаєморозуміння лежить у зоні благополучних відносин (34,34). У відносинах домінує почуття кохання.

5. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння лежить у зоні невизначених відносин (27,91), що відбиває напружені відносини між подружжям.

6. Подружжя з високим рівнем порозуміння статистично відрізняється від подружжя з низьким рівнем порозуміння високим ступенем задоволеності шлюбом, високим проявом кохання та симпатії між подружжям.

Дані результати підтверджують висунуту в ході дослідження гіпотезу про те, що факторами, що впливають на порозуміння подружжя, є сформованість

та узгодженість сімейних цінностей, задоволеність шлюбом, кохання та симпатія між подружжям.

Формування взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі — це важливий аспект побудови стійких та здорових сімейних відносин. Можна сформулювати наступні рекомендації, які можуть сприяти цьому процесу:

- активне слухання: слід намагатися зрозуміти точку зору вашого партнера, демонструючи активне слухання. враховуйте його чи її почуття та переконання;

- відкритість та чесність: необхідно бути відкритими та чесними у спілкуванні, діліться своїми думками та почуттями, але робіть це з повагою;

- розвиток емпатії: слід спробувати відчувати та зрозуміти почуття партнера, поставити себе на його чи її місце, емпатія робить взаєморозуміння глибшим;

- конструктивне вирішення конфліктів: слід навчитися ефективно вирішувати конфлікти, зосередитися на пошуку компромісів та спільних рішень, а не на винищуванні один одного;

- спільні цінності: варто розглянути та обговорити свої спільні цінності та цілі, це допомагає побудувати взаєморозуміння щодо важливих аспектів життя.

- спільна діяльність: варто проводити час разом, включаючи спільні хобі, подорожі чи інші спільні заняття, це сприятиме покращенню взаєморозуміння;

- метакомунікація: необхідно обговорювати комунікаційні звички та стиль спілкування, метакомунікація допомагає покращити сам процес спілкування;

- гнучкість та толерантність: слід бути гнучкими та толерантними до різниць у поглядах власних та партнера, це сприятиме побудові взаєморозуміння;

– спільна відповідальність: варто приймати спільну відповідальність за сімейне життя. розподіляти обов'язки та приймайте спільні рішення;

– підтримка і заохочення: слід підтримувати та заохочувати один одного. Визнання позитивних аспектів у взаємодії може зміцнити взаєморозуміння.

Ці рекомендації можуть служити як основа для розвитку взаєморозуміння в сімейних відносинах. Пам'ятайте, що кожна пара унікальна, тому важливо враховувати особливості вашого відношення та пристосовувати підходи з урахуванням ваших власних потреб та цінностей.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення сімейної динаміки передбачає різні наукові підходи, кожен з яких надає унікальні погляди на цю тему. Серед найбільш значущих можна визначити наступні підходи на сутність сім'ї:

– системний підхід (М. Боуен). Він розвинув концепцію «сімейних систем» і визначив взаємозв'язки між членами сім'ї, розглядаючи сім'ю як систему з власними правилами та рольовими функціями. М. Боуен висвітлив важливість взаємодії та впливу між членами родини на психічне здоров'я;

– П

і

Д

Х – е

К

Д

Л

Р

О – П

В

И

– когнітивний підхід (А. Бендура). Він зосереджується на когнітивних аспектах взаємин в сім'ї, зокрема на впливі когнітивних упереджень, очікувань та сприйняття на взаєморозуміння та конфлікти;

– еволюційний підхід (Дж. Боулбі). В основі еволюційного підходу лежить ідея, що певні характеристики поведінки та структури сім'ї виникли через природний відбір, оскільки вони сприяли виживанню та розмноженню.

Дж. Боулбі вивчав взаємовідносини між дітьми та їх батьками, зосереджуючись на еволюційних аспектах формування важливих емоційних зв'язків.

– етологічний підхід (К. Лоренц). Цей підхід зосереджений на вивченні вроджених форм поведінки та їх еволюційних адаптацій. К. Лоренц

й

У

С

вніс вагомий внесок у розуміння родинної поведінки, аналізуючи аспекти агресивної поведінки та соціальної взаємодії у тварин;

- емпіричний підхід акцентує увагу на дослідженнях та статистичних аналізах реальних сімейних відносин;

- структурно-функціональний підхід (Т. Парсонс). Він вважав, що сім'я виконує певні функції для суспільства, такі як соціалізація дітей та забезпечення емоційної підтримки. Т. Парсонс висвітлює роль сім'ї в структурі соціальної системи та її внесок у збереження стабільності суспільства.

Сім'я як об'єкт соціально-психологічного дослідження розглядається, як правило в контексті системного підходу.

Основні аспекти сім'ї як системи включають:

- взаємодія та взаємозалежність: члени сім'ї взаємодіють один з одним і взаємозалежні. зміни в поведінці члена сім'ї можуть викликати реакції в інших, а це може створювати цикли взаємодій та взаємозалежності;

- кількісний та якісний аспекти: вивчення кількісних аспектів, таких як розмір сім'ї, та якісних аспектів, таких як структура, ролі і комунікація, дозволяє отримати повну картину системи;

- емоційна енергія: в системній сім'ї існує емоційна енергія, яка може бути позитивною чи негативною, вона передається через взаємодію членів сім'ї та впливає на загальний емоційний тон системи;

- динаміка та зміни в часі: сім'ї розвиваються та змінюються з часом, розуміння динаміки сімейних систем може допомогти в передбаченні та вирішенні викликів на різних етапах життя;

- структура та ролі: визначення структури сім'ї, ролей членів та їх взаємодій грає важливу роль у розумінні того, як функціонує система, зміни в структурі або ролях можуть впливати на усю систему;

- цілі та адаптація: сім'я має свої цілі та намагається адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх змін. Адаптація є ключовою властивістю сімейних систем.

Цикли та етапи розвитку сімейної системи є важливим аспектом системного підходу до вивчення сімей. ця концепція вказує на те, що сім'ї проходять через певні фази або етапи впродовж часу, кожен з яких має свої характеристики та виклики. До основних етапів розвитку сім'ї відносяться:

1. етап молодшого подружжя:
 - характеристики: початок сімейного життя, коли пара вперше стає батьками;
 - виклики: адаптація до нового статусу, утримання балансу між кар'єрою та сім'єю, визначення нових ролей;
2. етап розвитку дітей молодшого віку:
 - характеристики: поява дітей та їх виховання від народження до підліткового віку;
 - виклики: збереження стабільності в сім'ї, вирішення питань виховання та навчання, зміна взаємин між батьками та дітьми;
3. етап підліткового періоду:
 - характеристики: підлітки розвивають свою ідентичність, виходять на новий рівень автономії;
 - виклики: зміна взаємин з дітьми, підтримка їхнього самостійного розвитку, вирішення конфліктів;
4. етап виходу дітей з родини (синдром порожнього гнізда):
 - характеристики: діти покидають родинний дім для навчання чи самостійного життя;
 - виклики: зміни в сімейній динаміці, пошук нового сенсу життя для батьків, встановлення нового балансу;
5. етап середнього віку сім'ї:
 - характеристики: сім'я переживає стабільний період після того, як діти стали незалежними;
 - виклики: збереження близькості між партнерами, оновлення особистих та сімейних цілей;

б. етап старшого віку:

– характеристики: сім'я стикається з питаннями старості, можливою втратою партнера;

– виклики: забезпечення власного та партнерської добробуту, розвиток нових ролей у старості, підготовка до втрати партнера.

Ці етапи розвитку сім'ї є загальними та можуть варіюватися для кожної сім'ї. Розуміння цих етапів дозволяє сім'ям та фахівцям у галузі психології розуміти та ефективно вирішувати виклики, що виникають на різних етапах їхнього розвитку.

Важливість меж та комунікації в системному підході до сім'ї визначається їхньою ключовою роллю у забезпеченні здорового та ефективного функціонування сімейної системи. До них відносяться:

– межі в сім'ї: вони визначають простір між членами сім'ї та позначають, де закінчуються кордони особи одного члена та починаються кордони іншої. Межі можуть бути фізичними, емоційними, або іншого роду. Якщо кордони сім'ї є нечіткими або порушеними, може виникнути перехід інформації, відповідальності та емоцій між членами сім'ї. це може призвести до конфліктів та дисфункціональності в системі.

– комунікація в сім'ї. Комунікація - це обмін інформацією, емоціями та потребами між членами сім'ї. комунікація може бути вербальною (словесною) та невербальною (тілесною, мімікою). Ефективна комунікація в сім'ї сприяє зрозумінню та підтримці. навпаки, невірна або недостатня комунікація може викликати непорозуміння, конфлікти та відчуття відділеності.

Межі визначають, як інформація та емоції циркулюють між членами сім'ї, а комунікація слугує засобом цього переходу. Збалансовані та чіткі межі полегшують здоровий обмін інформацією через ефективну комунікацію.

– вплив на психічне здоров'я: сильні та здорові межі разом із відкритою та емпатичною комунікацією сприяють психічному здоров'ю

членів сім'ї, навпаки, невизначені межі та неефективна комунікація можуть викликати стрес, тривогу та конфлікти;

– управління конфліктами: чіткі межі та відкрита комунікація допомагають ефективно вирішувати конфлікти. вони дозволяють членам сім'ї висловлювати свої потреби та розвивати стратегії вирішення конфліктів.

Подружні стосунки слід розглядати в контексті структури сім'ї, оскільки вони є ключовим елементом цієї структури та мають значущий вплив на функціонування всієї родини. Аналіз подружніх відносин в контексті сімейної системи дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язки та вплив цих стосунків на всіх членів родини. До них можна віднести:

1. взаємодію в парі: взаємодія між чоловіком та жінкою в межах подружніх стосунків визначає, як ефективно вони працюють як команда та як розвивається взаєморозуміння. Взаємодія в парі є ключовим аспектом подружніх стосунків та важливою складовою сімейного життя. вона визначає, як чоловік та жінка взаємодіють між собою, як вони вирішують конфлікти, підтримують один одного, та як вони відчують свої ролі в парі.

2. взаємне розуміння та емпатія: розуміння та емпатія між партнерами важливі для створення підтримуючого та згуртованого середовища для всієї родини.

Взаємне розуміння та емпатія є ключовими компонентами здорових подружніх стосунків в контексті сімейної системи. ці аспекти сприяють сприйняттю партнера, його почуттів та потреб, а також глибокому зв'язку та взаєморозумінню.

3. ролі та обов'язки: розподіл ролей та обов'язків в парі визначає, як ефективно вони впорядковують своє життя та допомагають один одному.

Ролі та обов'язки в подружжі та сім'ї визначення, як розподіляються побутові, фінансові та інші обов'язки в парі. це може включати приготування їжі, прибирання, догляд за дітьми, оплату рахунків і т. п.

4. спільні цінності та цілі: наявність спільних цінностей і цілей у подружжі створює основу для спільної побудови майбутнього та вирішення конфліктів.

Спільні цінності та цілі в подружніх стосунках визначають основу для спільного життя та розвитку, створюючи стабільний фундамент для взаєморозуміння та співпраці в сімейному контексті.

5. вплив на дітей: подружні стосунки мають суттєвий вплив на емоційне та психологічне благополуччя дітей. здорові взаємини батьків можуть впливати на формування стійкого психологічного фундаменту у дітей.

6. розвиток родини. Подружні стосунки мають важливе значення для стабільності та здоров'я сім'ї. Якщо подружні стосунки сильні та задовільні, це може позитивно вплинути на всю родину.

Розвиток родини - це динамічний та еволюційний процес, який охоплює зміни в структурі, функціях, взаємовідносинах та етапах життєвого циклу сім'ї. Враховуючи розвиток родини, слід враховувати різноманітні фактори, такі як статус пари, наявність дітей, етнічна та культурна специфіка, економічні умови та багато інших аспектів.

3. Взаєморозуміння в психології може бути розглянуте з різних психологічних підходів. Нижче подано кілька основних психологічних підходів до взаєморозуміння:

– психодинамічний підхід С Фройд: взаєморозуміння відображає взаємодію свідомого та несвідомого, а також взаємовплив різних структур особистості. Цей підхід спрямований на розуміння психічних механізмів, захисних механізмів та взаємодії між різними частинами особистості;

– біхевіористський підхід Дж. Вотсон: акцентує увагу на вивченні поведінкового вияву та визначення закономірностей в поведінці. Цей підхід розглядає взаєморозуміння як результат взаємодії стимулів та реакцій, сприйняття та інтерпретації поведінкових сигналів;

– когнітивний підхід Ж. Піаже: акцентує увагу на ролі когнітивних процесів (мислення, сприйняття, сприйняття інформації) у формуванні

взаєморозуміння, розглядає, як індивіди обробляють та інтерпретують інформацію, а також які когнітивні схеми вони використовують для розуміння інших.

- соціокультурний підхід (Е. Еріксон): розглядає взаєморозуміння як результат соціальних та культурних впливів, аналізує вплив культурних норм, цінностей, стереотипів та соціальних конструкцій на сприйняття інших та процес взаєморозуміння;

- гуманістичний підхід (А. Маслоу): акцентує увагу на ідеї самореалізації та розвитку особистості, взаєморозуміння розглядається як елемент підтримки, дотримання позитивних міжособистісних стосунків та розвитку потенціалу кожного індивіда;

- еволюційний підхід (Басс): аналізує те, як взаєморозуміння може бути зумовлене еволюційними процесами та адаптацією до середовища, розглядає розвиток взаєморозуміння як механізм, що сприяє виживанню та розмноженню.

Кожен з цих підходів вносить важливий внесок у розуміння та вивчення взаєморозуміння з психологічної перспективи. Враховуючи різноманітність цих підходів, можна краще розуміти, як індивіди сприймають, обробляють та взаємодіють один з одним в різних контекстах та умовах.

Майбутнє сімейне взаєморозуміння та благополуччя ґрунтуються на ряді передумов, які формуються вже на етапі створення та розвитку відносин. До основних передумов відносяться:

- взаємна повага та підтримка: повага до індивідуальності партнера та взаємна підтримка є основними аспектами успішних відносин. Слід розвивати вміння слухати, розуміти та підтримувати один одного в досягненні особистих та спільних цілей;

- відкритість та чесність: важливо вільно висловлювати свої думки та почуття без страху засудження, встановлювати відкритий та чесний спосіб спілкування, уникати утримування секретів та спільно вирішувати проблеми;

– емоційна інтелігентність: здатність розпізнавати та ефективно керувати своїми власними емоціями, а також враховувати почуття партнера, активно розвивати навички емоційної саморегуляції та вміння емпатії;

– спільні цілі та цінності: розробка та спільне визначення цілей, які об'єднують партнерів, сприяє взаєморозумінню, обговорення та визначення спільних цілей та цінностей, а також вирішення конфліктів, які можуть виникнути через розбіжності у цінностях;

– гнучкість та адаптивність: здатність пристосовуватися до змін у сімейному та особистому житті, розвивати гнучкість, реагувати на зміни з розумінням та спільно шукати вирішення проблем;

– комунікація: якісна та ефективна комунікація є важливою передумовою розуміння та вирішення конфліктів, слід активно вивчати та вдосконалювати навички комунікації, включаючи слухання, вираження власних думок та вирішення конфліктів;

– відповідальність за власне щастя: кожен партнер несе відповідальність за своє власне щастя та задоволення, необхідно розвивати індивідуальні інтереси та пасії, не покладаючи повністю на партнера обов'язок забезпечити щастя;

– управління стресом та конфліктами: здатність ефективно управляти стресом та розв'язувати конфлікти позитивним способом, розвивати стратегії стресового копінгу та навички конструктивного вирішення конфліктів.

Ці передумови є важливими факторами для створення та підтримання здорових та щасливих сімейних відносин. Спільна робота над цими елементами може стати основою для стабільності та розвитку сім'ї в майбутньому.

Сім'я є структурою, що складається з різноманітних відносин, включаючи владу, взаємна відповідальність та емоційну близькість:

– влада (домінування-підпорядкування): цей аспект відноситься до розподілу влади, контролю та прийняття рішень у сім'ї. Це може включати елементи лідерства, рішень у питаннях, пов'язаних із сімейною діяльністю. Розподіл влади може бути різним у кожній сім'ї і часто базується на культурних, соціальних та індивідуальних факторах;

– взаємна відповідальність: цей аспект відноситься до спільної відповідальності за справи та прийняття рішень у сім'ї. Взаємна відповідальність передбачає спільні зусилля для досягнення спільних цілей та вирішення проблем, вона сприяє зміцненню сімейної гармонії та підтримує загальний розвиток сім'ї;

– емоційна близькість: цей аспект відноситься до емоційної підтримки, розуміння та взаємне прийняття між членами сім'ї. Емоційна близькість дозволяє створити безпечний простір для висловлення почуттів та взаємодії, забезпечення емоційної близькості важливо для створення відчуття зв'язку та приналежності в сім'ї.

Ці аспекти взаємодії є важливими для функціонування сім'ї як системи. Баланс між владою, взаємна відповідальністю та емоційною близькістю сприяє стабільності та гармонії в сімейних відносинах. Розуміння цих елементів дозволяє сім'ї ефективно вирішувати конфлікти, сприяти розвитку та зміцненню внутрішньої структури.

Характеристики сімейної системи грають ключову роль у визначенні рівня взаєморозуміння подружжя. До них відносяться:

– патерни взаємодії: патерни взаємодії визначають типові способи, якими члени сім'ї взаємодіють один з одним. Це може включати комунікативні стилі, вирішення конфліктів, спільні дії та взаємовідносини між різними членами сім'ї. Вплив на взаєморозуміння подружжя: якщо патерни взаємодії сприяють позитивним та ефективним способам спілкування, це може поліпшити взаєморозуміння. навпаки, негативні патерни можуть призвести до непорозумінь та конфліктів;

– циркулювання інформації: це відноситься до того, як інформація передається та обмінюється в сім'ї. Це може включати відкрите спілкування, спільне прийняття рішень та розподіл інформації між членами сім'ї. Вплив на взаєморозуміння подружжя: ефективне циркулювання інформації сприяє взаєморозумінню та допомагає уникати непорозумінь через відсутність чіткості та чесності в спілкуванні;

– стиль емоційної комунікації: опис: це включає в себе те, як сім'я виражає та обробляє свої емоції. це може бути пов'язано з вираженням почуттів, реакцією на емоції партнера та способами вирішення конфліктів. Вплив на взаєморозуміння подружжя: стиль емоційної комунікації визначає, наскільки емоції можуть бути вільно висловлювані та сприйняті. якщо стиль спілкування відкритий та при цьому підтримується сприятливий клімат, взаєморозуміння зростає;

– метакомунікація: це розмови про способи спілкування та взаємодії в сім'ї. Метакомунікація може включати обговорення та визначення правил спілкування, вирішення конфліктів та вдосконалення комунікативних навичок. Вплив на взаєморозуміння подружжя: метакомунікація допомагає учасникам сім'ї покращувати взаємне спілкування, що сприяє покращенню взаєморозуміння.

Ці характеристики взаємодії в сім'ї є важливими для взаєморозуміння подружжя. Вони формують контекст та обставини, в яких взаємодіють партнери, і визначають якість сімейних відносин. Працюючи над цими аспектами, сім'ї можуть покращити свої спільні відносини та досягти більшого взаєморозуміння.

дослідженні брали участь одружені чоловіки та жінки віком від 32 до 41 років у кількості 96 осіб, дослідження проводилось у м. Дніпро. У ході дослідження нами було сформовано 2 групи піддослідних за критерієм порозуміння: 1 група - подружжя з високим рівнем порозуміння у кількості 32 особи, 2 група - подружжя з низьким рівнем порозуміння у кількості 32 особи.

Метою дослідження стало виявлення соціально-психологічні чинники, що впливають на порозуміння подружжя.

Методи дослідження адекватні предмету та завданням дослідження:

- опитувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність,
- опитувальник «Рольові очікування та домагання у шлюбі» (РОД),
- опитувальник задоволеності шлюбом,
- опитувальник «Шкала кохання та симпатії».

Статистичні методи – метод описової статистики (середнє арифметичне значення, стандартне відхилення); метод Стюдента.

питувальник РЕА (розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність). Мета застосування методики - визначення рівня взаєморозуміння подружжя та формування груп піддослідних з різним рівнем взаєморозуміння.

Опис методики. Опитувальник складається із 45 тверджень, які стосуються взаємовідносин між партнерами у шлюбі. У текст опитувальника закладено три шкали, відображені у назві методики: розуміння, емоційне тяжіння та авторитетність (повага).

2. Опитувальник «Рольові очікування та домагання у шлюбі».

Мета застосування методики - вивчення уявлень подружжя про значущість у сімейному житті сексуальних відносин, особисту спільноту чоловіка та дружини, батьківських обов'язків, професійних інтересів кожного з подружжя, господарсько-побутового обслуговування, моральної та емоційної підтримки, зовнішньої привабливості партнера. Ці показники, відбиваючи основні функції сім'ї, становлять шкалу сімейних цінностей (ШСЦ). Результати цієї методики свідчать про ієрархію сімейних цінностей подружжя,

що дає можливість зробити висновок про соціально-психологічну сумісність подружжя в сім'ї.

Опис методики. Методика містить по 36 тверджень у кожному варіанті (чоловічому та жіночому) і складається з 7 шкал.

. Опитувальник задоволеності шлюбом. Мета застосування методики - експрес-діагностика ступеня задоволеності-незадоволеності шлюбом у кожного з подружжя, а також збігу або неузгодженості отриманих оцінок.

Опис методики. Текст методики складається з 24 тверджень (початковий варіант містив 29 тверджень), які можуть бути зведені до шести наступних типів:

- . Порівняння свого шлюбу коїться з іншими шлюбами.
- . Припущення щодо оцінки власного шлюбу з боку.
- . Констатація тих чи інших почуттів на адресу партнера у теперішньому чи минулому.
- . Власна оцінка чоловіка за низкою властивостей.
- . Установка зміну характеру чоловіка.
- . Думка, позитивна чи негативна, щодо шлюбу взагалі.

. Опитувальник «Шкала кохання та симпатії».

Мета застосування методики – з'ясувати, що переважає у взаєминах: любов чи симпатія.

Опис методики. В остаточний варіант методики включено 14 пунктів.

Процедура проведення діагностики. Час виконання методики – 5-7 хвилин. У ході процедури проведення піддослідним пропонується текст опитувальника та наступна інструкція: «Вашій увазі подаються наступні твердження, які стосуються Вас та Вашої дружини. До кожного твердження необхідно підібрати той варіант відповіді, який, на Вашу думку, найбільше відповідає відносинам, що склалися з ним (нею). Варіанти відповіді такі: Постарайтеся відповідати якомога відвертіше. Не затримуйтеся довго над

обмірковуванням будь-якого твердження. І пам'ятайте: немає правильних та неправильних відповідей».

5. Для виявлення подружжя з різним рівнем взаєморозуміння, було використано опитувальник РЕА. У дослідженні прийняло участь 48 подружніх пар, 96 осіб. На основі отриманих даних було сформовано 2 групи піддослідних: 1 група - подружжя з високим рівнем порозуміння у кількості 32 особи. 2 група - подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння в кількості 32 особи, всього 64 особи.

Група з високим рівнем взаєморозуміння характеризується високим рівнем розуміння чоловіка (23,66), що відображається в умінні інтерпретувати поведінку, думки, почуття та наміри чоловіка і враховувати їх при спілкуванні з ним. Виявлено високий рівень емоційної привабливості чоловіка (22,56), бажання спілкуватися, мати з ним справу, а також високий рівень авторитетності (23,03), що відображає рівень поваги, вміння розділяти світогляд, інтереси та думки чоловіка.

У групі з низьким рівнем взаєморозуміння виявлено низький рівень розуміння чоловіка (7,28), що відображає відсутність ясної картини особистості партнера, утруднення інтерпретації його думок, почуттів, вчинків. Виявлено низький рівень емоційної привабливості чоловіка (7,13), що характеризує складнощі у спілкуванні у партнерів, почуття втоми один від одного, а також низький рівень авторитетності (7,38), що відображає неповагу та зневагу до чоловіка.

Наступним завданням нашого дослідження стало вивчення узгодженості сімейних цінностей подружжя, отриманих за допомогою опитувальника «Рольові очікування та домагання у шлюбі».

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Ступінь вираженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння лежить у зоні середнього рівня розвитку, у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння в зоні верхньої межі середнього рівня, у

подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння в зоні нижньої межі середнього рівня.

2. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння провідними сімейними цінностями є соціальна активність (6,44), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (6,44), реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (6,38).

3. У групі подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння провідними сімейними цінностями є соціальна активність (5,44), зовнішня привабливість чоловіка (4,84), малозначущою цінністю є реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (4,5).

4. Порівняльний аналіз сімейних цінностей у досліджуваних групах подружжя показує, що у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння система сімейних цінностей має більш високий рівень розвитку за всіма цінностями і відрізняється спрямованістю на взаємну моральну та емоційну підтримку членів сім'ї та реалізацією господарсько-побутової функції сім'ї.

Статистичний аналіз за допомогою t-критерію Стьюдента виявив значні відмінності за такими цінностями, як сексуальні відносини в шлюбі ($t= 3,71$, при $p<0,05$), особистісна ідентифікація зі шлюбним партнером, що виражається в спільності інтересів, потреб та способів проведення часу ($t= 5,08$, при $p<0,05$), реалізація господарсько-побутової функції в сім'ї ($t=3,08$, при $p<0,05$), ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків ($t= 4,89$, при $p<0,05$), соціальна активність ($t=2,93$, при $p<0,05$), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї ($t=4,38$, при $p<0,05$).

Дані результати можна проінтерпретувати наступним чином: подружжя з високим рівнем взаєморозуміння на відміну від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння характеризується високою значимістю сексуальних відносин у подружжі, спільністю інтересів, потреб і способів проведення часу, значимістю господарсько-побутової функції сім'ї та батьківських обов'язків, емоційної підтримки членів сім'ї та соціальної активності.

Результати дослідження ступеня узгодженості сімейних цінностей у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння дозволяють зробити такі висновки:

1. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння найбільша узгодженість виявлена за такими цінностями, як сексуальні відносини в шлюбі (0,06), спільність інтересів, потреб та способів проведення часу (0,12), соціальна активність (0,12), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (0,12). Найменша узгодженість виявлена за такими цінностями, як ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,75), зовнішня привабливість чоловіка (0,68).

2. У групі подружжя з низьким рівнем порозуміння найбільша узгодженість виявлена за такими цінностями, як реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (0), яка не є значущою для цієї групи подружжя, ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,07). Найменша узгодженість виявлено за такими цінностями, як соціальна активність (0,62), що є значущою для подружжя цієї групи, сексуальні відносини у подружжі (0,43).

Дані результати підтверджують висунуту під час дослідження гіпотезу у тому, що чинниками, які впливають на взаєморозуміння подружжя, є сформованість і узгодженість сімейних цінностей.

Наступним завданням дослідження став аналіз результатів дослідження ступеня задоволеності шлюбом, отриманих за допомогою опитувальника задоволеності шлюбом, та ступеня прояву кохання та симпатії у шлюбі, отриманих за допомогою опитувальника «Шкала кохання та симпатії».

Результати дослідження ступеня задоволеності шлюбом, любові та симпатії у групах подружжя з різним рівнем взаєморозуміння дозволяють зробити такі висновки:

1. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з високим рівнем взаєморозуміння лежить у зоні благополучних відносин (34,34), у подружжя з

низьким рівнем взаєморозуміння у зоні невизначених відносин (27,91) (перехідних до рівня умовно благополучних відносин).

2. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння виявлено більш високий рівень кохання та симпатії в порівнянні з групою подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння: у подружжя з високим рівнем взаєморозуміння показник кохання 18, 94, у подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння 11,63; у подружжя з високим рівнем порозуміння показник симпатії 18, 19, у подружжя з низьким рівнем порозуміння 15,16.

3. У групі подружжя з високим рівнем порозуміння домінує почуття любові, подружжя з низьким рівнем порозуміння домінує почуття симпатії.

Статистичний аналіз за допомогою методу Стюдента виявив значні відмінності за показником задоволеності шлюбом ($t= 5,13$, при $p<0,05$), за показником кохання ($t= 8,02$, при $p<0,05$), за показником симпатія ($t=4,67$, при $p<0,05$). Дані результати можна проінтерпретувати наступним чином: подружжя з високим рівнем взаєморозуміння на відміну від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння характеризується високим ступенем задоволеності шлюбом, високим проявом кохання та симпатії між подружжям.

Дані результати підтверджують висунуту в ході дослідження гіпотезу про те, що факторами, що впливають на порозуміння подружжя, є задоволеність шлюбом, кохання та симпатія між подружжям.

Аналіз результатів емпіричного дослідження чинників, які впливають на порозуміння подружжя, дозволив зробити такі висновки:

1. У групі подружжя з високим рівнем взаєморозуміння ступінь вираженості сімейних цінностей лежить у зоні підвищеного рівня, провідними сімейними цінностями є соціальна активність (6,44), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (6,44), реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (6,38). Виявлено високу узгодженість за такими цінностями, як сексуальні відносини у шлюбі (0,06), спільність інтересів, потреб та способів проведення часу (0,12), соціальна активність (0,12), взаємна моральна та емоційна підтримка членів сім'ї (0,12), найменша узгодженість виявлено за

такими цінностями, як ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,75), зовнішня привабливість чоловіка (0,68), що відображає переважно гендерні відмінності подружжя.

2. У групі подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння ступінь вираженості сімейних цінностей лежить у зоні зниженого рівня, провідними сімейними цінностями є соціальна активність (5,44), зовнішня привабливість чоловіка (4,84), малозначущою цінністю є реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (4, 5). Висока узгодженість виявлено за цінностями, які є значимими для цієї групи подружжя - реалізація господарсько-побутової функції сім'ї (0), ставлення подружжя до своїх батьківських обов'язків (0,07). Низька узгодженість виявлено за такими цінностями, як соціальна активність (0,62), що є значущою для подружжя цієї групи, сексуальні відносини у подружжі (0,43).

3. Подружжя з високим рівнем взаєморозуміння статистично відрізняється від подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння високою значимістю сексуальних відносин у шлюбі, спільністю інтересів, потреб та способів проведення часу, значимістю господарсько-побутової функції сім'ї та батьківських обов'язків, значимістю взаємної моральної та емоційної підтримки.

4. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з високим рівнем взаєморозуміння лежить у зоні благополучних відносин (34,34). У відносинах домінує почуття кохання.

5. Ступінь задоволеності шлюбом групи подружжя з низьким рівнем взаєморозуміння лежить у зоні невизначених відносин (27,91), що відбиває напружені відносини між подружжям.

6. Подружжя з високим рівнем порозуміння статистично відрізняється від подружжя з низьким рівнем порозуміння високим ступенем задоволеності шлюбом, високим проявом кохання та симпатії між подружжям.

Дані результати підтверджують висунуту в ході дослідження гіпотезу про те, що факторами, що впливають на порозуміння подружжя, є сформованість

та узгодженість сімейних цінностей, задоволеність шлюбом, кохання та симпатія між подружжям.

Формування взаєморозуміння між чоловіком та жінкою в шлюбі — це важливий аспект побудови стійких та здорових сімейних відносин. Можна сформулювати наступні рекомендації, які можуть сприяти цьому процесу:

- активне слухання: слід намагатися зрозуміти точку зору вашого партнера, демонструючи активне слухання. враховуйте його чи її почуття та переконання;

- відкритість та чесність: необхідно бути відкритими та чесними у спілкуванні, діліться своїми думками та почуттями, але робіть це з повагою;

- розвиток емпатії: слід спробувати відчувати та зрозуміти почуття партнера, поставити себе на його чи її місце, емпатія робить взаєморозуміння глибшим;

- конструктивне вирішення конфліктів: слід навчитися ефективно вирішувати конфлікти, зосередитися на пошуку компромісів та спільних рішень, а не на винищуванні один одного;

- спільні цінності: варто розглянути та обговорити свої спільні цінності та цілі, це допомагає побудувати взаєморозуміння щодо важливих аспектів життя.

- спільна діяльність: варто проводити час разом, включаючи спільні хобі, подорожі чи інші спільні заняття, це сприятиме покращенню взаєморозуміння;

- метакомунікація: необхідно обговорювати комунікаційні звички та стиль спілкування, метакомунікація допомагає покращити сам процес спілкування;

- гнучкість та толерантність: слід бути гнучкими та толерантними до різниць у поглядах власних та партнера, це сприятиме побудові взаєморозуміння;

– спільна відповідальність: варто приймати спільну відповідальність за сімейне життя. розподіляти обов'язки та приймайте спільні рішення;

– підтримка і заохочення: слід підтримувати та заохочувати один одного. Визнання позитивних аспектів у взаємодії може зміцнити взаєморозуміння.

Ці рекомендації можуть служити як основа для розвитку взаєморозуміння в сімейних відносинах. Пам'ятайте, що кожна пара унікальна, тому важливо враховувати особливості вашого відношення та пристосовувати підходи з урахуванням ваших власних потреб та цінностей.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

алакірева М. О. Про становище сімей в Україні : доповідь за підсумками. Навч. посібник. К : Знання Прес, 2000. 211 с.

ілоножко Є. П. Шлюбно-родинні взаємини як об'єкт філософського осмислення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03. К., 2010. 218 с.

ондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. Київ : МАУП, 2001

ріш К. Г. Розлади прив'язаності: від теорії до терапії : [посібник]. Львів, 2012. 314 с.

асищев В. С. Психологія подружніх взаємин: теоретико-методологічні підходи до дослідження. Вісник Національного університету оборони України. 2011. № 5 (24). С. 93-98.

6. Вишемирський В.С. Вплив соціально-економічних характеристик сім'ї на показники рольової взаємодії та сімейного благополуччя подружжя //Матеріали науково-практичної конференції "Актуальні проблеми практичної психології"– Херсон, ПП, 2006 р. 351 с. С. 253-256.

ірна Ж. П. Адаптаційний профіль задоволеності життям особистості. Проблеми сучасної психології. 2013. № 2. С .20-25.

8. Волкова О.М., Трапезникова Т.М. Методичні прийоми діагностики подружніх відносин // Питання психології. 1985. №5. С. 13 - 116.

олошок О. В. Соціально-психологічні чинники задоволеності шлюбом осіб періоду ранньої дорослості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. Випуск 3. 2019. С. 122-128.

оворун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навчальний посібник. К. : Академія, 2004. 308 с.

оворун Т., Кікінеджи О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навч. посібник. Тернопіль: Богдан, 1999. 384 с.

оловнева І. В. Зміна традиційних внутрішньо-сімейних ролей: нові моделі поведінки та конфлікти. Практична психологія та соціальна робота. 2006. № 4. С.12–16.

13. Джелалі В.О. Психологія вирішенню конфліктів: Навчальний посібник / В.О. Джелалі. Харків-Київ: Р. І. Ф., 2006. 320 с.

14. Зацепін, В. І. Сім'я. Соціально-психологічні та етичні роблеми: довідник / В. І. Зацепін (кер. Авт. Кол.), Л. М. Бучинська, І. Н. Гавриленко та ін. К., 1989. 261 с.

ващенко А. С. Психологічні чинники міжособистісних стосунків у молодих подружніх ПАРАХ. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2012. № 5. С. 1-12.

16. Кісарчук З.Г., Єрмусевич О.І. Психологічна допомога сім'ї.

17. Книга 1. Навчальний посібник (у 3 книгах). К. : Главник, 2006. - 128 с.

люко Л. Теоретико-методологічний аналіз феномену задоволеності якістю життя як умови розвитку професійної Я-концепції особистості. Психологічні перспективи. Вип. 32. 2018. С. 135-148.

19. Кравець В.П. Психологія сімейного життя: [навч. посіб.] / В.П. Кравець. - Тернопіль, 1995. 696с.

отлова Л. О., Саух І. Д. Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2019. Випуск 1. С. 223–228.

отлова Л.О. Сімейні труднощі на різних етапах життєвого циклу сім'ї.

исенко Л. М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в подружніх парах. Теорія і практика сучасної психології. 2018, № 5. С. 73-77.

аксимова Н. Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 304 с.

оргун В. Ф., Тітов І. Г. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Видавництво Дім «Слово», 2009. 464 с.

ороз Р. А. Моделі шлюбно-сімейних відносин. Психологічна газета. 2004. № 1. С. 8-11.

ушкевич М. І. Психологічні особливості впливу батьківської сім'ї на молоде подружжя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07. Рівне, 2002. 20 с.

нищенко Г.І. Рольова взаємодія в молодій сім'ї. Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць / Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України, за ред. Максименка С.Д. том 5, частина 7. Київ :

ілецький В. Соціально-психологічне розуміння суб'єктивного благополуччя особистості в шлюбі. Збірник наукових праць: психологія. Випуск 21. С. 112-

сихологія сім'ї : навчальний посібник / За загальною редакцією В.М. Поліщука. 2008. С. 12-17.

сихологія сім'ї: навч. посіб. / К. В. Седих. К. : ВЦ «Академія», 2015. 192 с.

лепкова В. І. «Психологічна діагностика сімейних відносин». Мозир : Сприяння. 2006. 195 с.

оціологія кохання: як українці одружуються і чому розлучаються. URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/sociologiyalyubvi-kak-ukraincy-zaklyuchayut-braki-i-pochemu-razvodyatsya1113755.html>

тепико В. П., Гребеннікова Н. В. Розлучення як ризик сучасних шлюбно-сімейних відносин. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2014. Випуск 15. С. 73-80.

к

вачова В. О. Стан і перспективи розвитку сім'ї в сучасному українському

ч

е

н

суспільстві (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03. Одеса, 2008. 20 с.

36. Трухін І.О. Соціальна психологія спілкування / Навчальний посібник для студентів спеціальностей -Практична психологія, -Соціальна педагогіка. К. : НПУ ім. Драгоманова, 2003. 244 с.

едоренко Р. П. Психологія молоді сім'ї і сімейна криза: Монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 168 с.

лопоніна Н. Є. Вплив рольових очікувань подружжя на характер сімейного спілкування: автореферат канд. психол. наук. Інститут соціальної та політичної психології АПН України. Київ, 2007. 25 с.

лопоніна Н. Є. Статеві-рольові стереотипи як соціально-психологічні детермінанти становлення особистості. Зб. наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. К. : 2003, Т.5, Ч.5. С. 290-293.

блонська Т. М. Актуальні проблеми досліджень сучасної сім'ї в Україні. Український соціум. 2004. № 2. С. 80-84.

41. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. - К. : Вища шк., 2004. 679 с

42. Bandura Albert Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. 1st. 1986. 640 p.

43. Baucom D.H., Shoham. Empirically supported couple and family interventions for marital distress and adult mental health problems// Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2008. P. 53-88.

A 45. Bowen M. Family Therapy in Clinical Practice Paperback 1993. 584 p

t 46. Bradbury, T.N., Rogge, R., & Lawrence, E. Reconsidering the role of conflict in marriage. NJ.: Erlbaum. 2010. P. 44– 65.

a 47. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. 1979. Harvard university press 349 p.

h

en

e

n

49. Erikson E. *Childhood and Society* 2nd ed. Edition W. W. Norton & Company 1993. 445 p.
50. Erikson Erik H. *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company. 1968. 336 p.
51. Fincham, F.D. *Attributions and close relationships*, Blackwell handbook of social psychology Oxford, 2010. P.54-62
52. Fincham, F.D., Beach, S.R. *Marital conflict: Implications for working with couples*. 1999 P.47-77.
53. Freud S *The Interpretation of Dreams* 1899. 212 p.
- r
- e 55. Gottman, J.M. *The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1998. P. 6- 15.
56. Grych, J.H., Fincham, F.D. *Interparental conflict and child development: Theory, research, and applications*. – New York: Cambridge University Press. 2003. P. 27.
57. Howard, J.W., Dawes, R.M. *Linear prediction of marital happiness//Personality and Social Psychology Bulletin*, 1976. P.478-480. 89
- A 58. Karney, B.R., & Bradbury, T.N. *The longitudinal course of marital quality and stability // Psychological Bulletin*, 1996. P.34.
- G 59. Koerner, K., Jacobson, N.J. *Emotion and behavior in couple therapy // The heart of the matter: Perspectives on emotion in marital therapy – New York.: Brunner/Mazel*. 1986. P. 207– 226.
- e
- r 61. Maslow A. H. *Motivation and personality*. New York: Harper and Row, 1987. 293 p.
- 1448 p.
63. Piaget J. *Intellectual evolution from adolescence to adulthood. Human Development*. 1972. № 15(1). P. 1–12.

n

t

r

o

64. Raush, H.L., Barry, W.A., Hertel, R.K. Communication, conflict, and marriage. – San Francisco.: Jossey-Bass 1974. P.124.
 65. Thornton, B. Toward a linear prediction of marital happiness. // Personality and Social Psychology Bulletin, 1976. P. 674-676.
 66. Watson J. Psychology as the Behaviorist Views it 1913.
- eiss, R.L., Heyman, R.E. A clinical-research overview of couple interactions. // The clinical handbook of marriage and couples interventions. – Brisbane, Australia: Wiley. 1997. P. 14 – 44.